

SAYI : 8 HAZİRAN 1994

**Türkiye Yazarlar Sendikası
Aylık Yayın Organıdır**

Edebiyat ve Eğitim

Raif Ertem, Türkan Saylan

Vecihi Timuroğlu, Mualla Eyüboğlu

İnci Aral, Mehmed Kemal

Şemsettin Ünlü, E. Kamil Boyacı

Hüsamettin Bozok, Aziz Nesin

Erdal Doğan

**S
Y
E**
EDEBİYAT

Editör'den İNTİHAR, YA DA...

Yaşanılan son gelişmeler gösteriyor ki; sanatsal değerlerin üretime dönüştürülmesi hızının artırılması gerekiyor. Bu hızın artırılacağı en etkin yer ise eğitim alanlarıdır.

"Kültürel yozlaşma" ve "insanın kendine yabancılaşması" gibi sözcüklerin sıkça kullanıldığı çağımızda, temel kaygı insandır. Varlığının anlamını sorgulayan insan ise, kendini öğrenme sevincinin tartışına sürüklenirken görmektedir.

Stefan Zweig, intihar etmeden önceki son mektubunda giderek öğrenme sevincinin azaldığını yazmıştı. Kuşkusuz Zweig, 1942 yılında intihar etmeden önce varlığının anlamını sorgulamıştı.

Yaşanılan sevinçlerin hayatı başka türlü anlamlandırdığını düşünürsek, eğitimin de yaşamın pınarı olan öğrenme sevincini aşılması gerekmez mi insanlara.

İşte burada yüzlerce sorudan biri geliyor düşüncelerimize. Bütün bu güzelliklerin neresindeyiz?

Belki uzağında...

Belki çok yakınında...

Fakat, her gölge, eninde sonunda yine de ışığın çocuğudur. Zira aydınlıkla karanlığı, savaşla barışı, yükselişle alçalışı yakından tanımış olan kişi gerçekten yaşamış sayılır ancak.. (*)

Bu sayımızda, gerek öğrenme sevincinin yok edilmemesinde, gerekse sanatsal değerlerin üretime dönüştürülmesinde önemli bir rolü üstlenen eğitimin, edebiyata bakan bir penceresini araladık.

Konuyu daha da gündemleştirmek için, bundan sonraki sayılarımızda da eğitim alanlarında edebiyatın önemini belirten yazıları yayımlamayı sürdüreceğiz.

Sevgiyle

* Stefan Zweig'in "Dünün Dünyası" adlı kitabından.

İÇİNDEKİLER

Gündem - Raif Ertem	2
Çocuk ve Edebiyat - Türkan Saylan.....	3
Yazın Öğretimi Üzerine Bir Deneme - Vecihi Timuroğlu.....	5
Mualla Eyüboğlu-Anhegger ile - S. Nuri İleri.....	9
Okuma Serüveninden Yazma Eylemine - İnci Aral	11
Mehmed Kemal ile Söyleşi - Yaşar Miraç.....	14
Osman Şahin'e Sorular - Erdal Doğan.....	20
Eksi Beş Kelaynak - Şemsettin Ünlü.....	22
Nâzım Hikmet, Atatürk ve İnönü ile ilgili Notlar - Ender Kamil Boyacı.....	23
1950'den 1984'e Yeditepe - Erdal Doğan.....	28
Mektuplar - Hüsametdin Bozok	29
Yürek - Aziz Nesin	30
Haberler	31

TYS EDEBİYAT

Türkiye Yazarlar Sendikası Aylık Yayın Organı
Haziran 1994 YIL: 1 SAYI: 8

Türkiye Yazarlar Sendikası Adına Sahibi: Oktay Akbal
Sorumlu Yazı İşleri Müd.: Haşmet Zeybek •
Yayın Yönetmeni: Feridun Andaç
Çizimler: Tan Oral - Erdoğan Bozok
Kapak Resmi: Kandinsky

Ofset Hazırlık: Tiyatro Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. 243 35 33
Baskı: MÜ-KA Ofset 511 25 99

Türkiye Yazarlar Sendikası: Setüstü, İnebolu Sokak 67/2 80040
Kabataş-İstanbul
Telefon ve Fax: 0212 - 252 19 30

EDEBİYAT EĞİTİMİ

Raif Ertem

Kurban Bayramı öncesi, hayvan pazarında. Bir olay beni çok etkiledi. Hayvan pazarında edebiyatın işi ne diyeceksiniz. Anlatayım da öyle karar verin.

Kurbanlık kuzu satan bir satıcı, bir de alıcı. Pazarlık kızıymış. El ele tutuşmuşlar. Sallıyorlar, konuşuyorlar.

Satıcı yardımcısının iki elinde birer kuzu. Pazarlığı izliyorlar. Ölüm üzerine. Kuzular anlamsız bakıyorlar.

Satıcı kuzuları gösteriyor, övüyor. Ne diller döküyor bir görseniz. Hayran kalırsınız. Alıcı dinledi dinledi, dayanamadı. "Edebiyat yapma arkadaş" dedi. Anlaşamadılar, el sıkıştılar, ayrıldılar.

Gülüşerek dostça.

Yardımcı elindeki kuzuları bıraktı. Kuzular birbirine saldırdı. Kafa kafaya geldiler. Tokuşmaya başladılar. Ayrıldılar. Aynı yerlere saldırdılar.

Olaylar geldi geçti. Aklıma "edebiyat yapma" sözcüğü takıldı kaldı. Konuşanlar, koklaşanlar. Edebiyat yapanlar dostça ayrıldılar. Yapamayanlar birbirine saldırdılar.

Edebiyat mı acaba dostluklar kurmayı, sürekli canılmayı sağlayan. İnsanları diğer canlılardan ayıran. İnsanı insan yapan...

Yıllar öncesine gittim. Öğrencilik yılları. Edebiyat matineri yapardık. Şiirler öyküler okurduk. Bitince top luca yemeğe çıkardık. İşte böyle bir matine sonrası. Çiçek Pasajı'nda son bulmuştu. Söyleşi sürüyordu. Şiirler, anlatılar. Oturanlar masamızı sardı.

Yan masadaki üç kişi. Bize katılmıyordu. Sayılardan söz ediyorlardı. Paralı işlerden. Aradabir, bir kadının adı geçiyordu. Aldırmıyorduk, aldırıyorlardı.

Birden havaları kızıştı. Sesleri yükseldi. Tabaklar uçuştı. Garson araya

girdi. Dışarıya attılar. Ortalık sakinleşti. Ama bizim de tadımız kaçtı.

Gidelim dedik. Vedalaştık. Tekrar buluşmak üzere ayrıldık. Yüreğimiz takılı kaldı.

Düşünüyorum da: Bizim masamızda sevgi, söyleşi. Yan masada kavga gürültü.

Edebiyat söyleşi yapanlar ile edebiyata sırtını dönenler. Bundan güzel ayırım olabilir mi?

Bizim kuşak, öncesi. Bizden bir sonrası. Gençler edebiyata yönelikti. Sorunlarını barışçı çözerlerdi. Sonrakiler küçük bir ayrılıkta! Silaha sarıldılar. 1950-60 gençlik eylemleriyle, 1970-80 gençlik eylemlerini karşılaştırsak. Olaylardan anlaşılıyor. Çünkü sonrakiler! Edebiyatla pek tanışamadılar.

Neden?

Bizim dönemimizde türkçe edebiyat temel dersti. Öteki bütün dersleri

***Bizim dönemimizde
Türkçe Edebiyat temel
dersti. Eğer Türkçe
Edebiyattan kalmışsan!
Sınıfta kalırdın. Şimdi
öyle mi? Eğitim yabancı
dillerle yapılıyor. Türkçe
yabancı dil gibi
okutuluyor.***

versen de! Eğer türkçe edebiyattan kalmışsan! Sınıfta kalırdın. İlk ve ortaöğretimde böyleydi.

Şimdi öyle mi? Eğitim yabancı dillerle yapılıyor. Arapça, gavrurca! Türkçe yabancı dil gibi okutuluyor. Bir insan kendi dilini iyi bilmezse! Yabancılaşır!

Edebiyatla tanışması zor oluyor.

Ayrıca! Türkçe edebiyat temel eğitim olmaktan çıkınca! Yerini din ve ahlak dersleri aldı. Siyasi iktidarlarca kondu. Bilerek. Kitapları hiç gördünüz mü? Öğretmenlerinin söylediklerini duydunuz mu?

İnsan sevgisi itiliyor. Edebiyat küçümseniyor. Edebiyatı sevdiren genç-

lik yıllarındaki öğretim. İnsanoglunu da edebiyat eğitiyor. Edebiyat sevgisinden yoksun yürekler!

Kin kusuyor.

Bu öğrenim sistemi sonucu! Edebiyata ilgi azalıyor. Bakın edebiyat dergilerinin, kitaplarının satışına! Bir de nüfusumuzun artışına. Oranlayın. Sonucu yürekler acısı.

Edebiyat itilince! Etkinliğini yitirince! Toplumun düşünce yapısı da değişikliğe uğradı. Okumak, yazmak, çizmek dar çevreye sıkıştı.

Bilgili olmak, kültürlü olmak... Yeri ne para geçti.

Eskiden "Bilgin kadar konuş" denirdi. Şimdi "Paran kadar konuş" deniyor.

Türk parası da değerini yitiriyor. Yerine dolar, mark, dinar alıyor.

Haydi bakalım. Hangi paraya göre konuşacağız?..

İnsan kişiliği edebiyatla geliyor. Yazması, çizmesi şart değil. Sevmesi, okuması bile yeterli oluyor. Edebiyatın uzak toplum benliğine kavuşuyor.

Çevrenize bir bakın. Hiç şiir mırıldanan görüyor musunuz? Öyküden romandan söz eden! Gençlerden türkçe şarkılar söyleyen! Yok gibi...

Ne yapacağız? Yeniden başlayacağız. Türkçe edebiyatı gerçek yerine oturtacağız. İlk orta öğrenimden başlayarak. Türkçe edebiyat dersinin temel eğitim yapılmasını sağlayarak. Yabancı dil, yabancı dil olarak okulsun. Din ve ahlak dersleri seçimlik ders yapılsın.

Siyasi-iktidarı zorlayacağız.

Edebiyat söyleşilerini dar bir çevreden çıkarmak zorundayız. Kitlelere açılmalıyız. Yerel yönetimlerin yaptıkları kültür şenlikleri bir yöntem olabilir. Gerçi belediyeler sesiyle kitlelere ulaşanlara kucak açıyor da! Sözüyle yazısıyla ulaşmak isteyenlere uzak duruyor. Barındıracak yer bulmuyor. Çok yaşadık. Uykusuz, geceyi oturarak geçirdik.

Yerel yönetimlere büyük görev düşüyor.

Başaracağız. ■

ÇOCUK VE EDEBİYAT

Türkan Saylan

Ortaokul 1. sınıfa başladığımda on yaşında ürkek ve cılız bir kızdım. Müdür yardımcımız Lemia Bali Aykan aynı zamanda yazı dersine geliyordu. Tahtaya ince uzun çizgiler çizip harfleri en doğru ve geometrik şekilde yazmamız için gerekli teknik bilgileri veriyor, alıştırmalar yaptırıyordu. O yıl, ilkokulun ilk aylarında olduğundan daha da yoğun şekilde "doğru yazı eğitimi" aldık; tek tek her harfin, her noktalama işaretinin düzgün, orantılı ve doğru çizilerek yerleştirilmesi çabaları, harfleri olduğu kadar onlardan oluşan sözcük ve tümceleri de sevmemize, kağıdı ve kalem dost bilmemize yol açtı.

Öğretmenimiz aslında bize güzel yazı yazmayı öğretirken bir yandan da biz farkında olmadan düzgün tümce kurma ve düşüncelerimizi açık şekilde anlatma konusunda da eğitim yapıyordu. Küçük ellerimiz, beceriksiz parmaklarımızla tebeşirin itici gücüyle boğuşarak kara tahtaya yazdığımız, yazmaya çalıştığımız her harf ve sözcük giderek bir özdeyiş ya da bir dize oluyor, sonunda bu tümceciklerin açıklamasını da öğreniyor, yazın dünyasına ilk adımlarımızı atıyorduk. Öğretmenimizin "Öksüz" adlı bir çocuk romanının yazarı olduğunu öğrenip okuduktan sonra

o'na hayranlığımız giderek artıyordu.

Okula ısınıp etrafımıza bakmaya başladığımız günlerde, elimde okumaya çalıştığım birşeyler gören Lemia öğretmenimiz beni çağırdı ve "seni kitaplık görevlisi yapıyorum, her öğle arası oraya gidip isteyenlere kitap verecek, fişleri işaretleyecek, çalışan ablalara yardım edeceksin" dedi. Yüreğim ağzımdan çıkacakmışcasına hızla atmaya başladı, yüzüm alkırmızı olmuştu, şakaklarım zonkluyordu. Koşakoşa kitaplığı bulup göreve başladım. Öylesine gururlanmış, böyle önemli bir göreve verildiğim için öylesine özgüven kazanmıştım ki anlattım. Uzun yıllar her öğle sandöviçimi bile yemeden kitaplığa gitmek,

riyle bu kitaplar bizlerin gözünde herşeyden değerliydi, elimize almak, okşamak, adlarını söylemek bizi mutlu ediyordu, aramızda en sık konuşulan "falanca kitabı okuyorum, senin elinde hangisi var, bitirince değişelim..." gibi sözlerdi. Geriye dönüp anılarımı tazelediğimde, bu kitapların çoğunu hiç de anmadan okuyup tükettiğimizi, her yaprağı birçok defalar yinelememize karşın anlamına varamadığımızı algılıyorum. Ancak pekçok sözcüğü ve tanımlamayı ya da ezberlediğimiz dizeleri bilir bilmez yinelemekten de geri durmuyor, felsefeden, yazarların belki de doğru söyleyemediğimiz adlarından, yaşam öykülerinden söz ediyorduk. Uzun yıllar sonra, hiç okumadığımı sandığım

bir kitabın sayfalarını karıştırırken konuya hiç yabancı olmadığımı algıladığım çok olduğunda hep bunu anımsarım.

Ortaokul-Lise döneminde yazı öğretmenimizin bizde yarattığı itici güç birçok arkadaşımızın, kitap ve yazın etrafında odaklaşmasına ve okuma, düşünme, hatta yazma alışkanlıklarının doğmasına, açığa çıkmasına neden oldu. En büyük keyfimizse, kendi aramızda harçlıklarımızdan topladığımız paralarla yeni çıkan bir kitabı ortak olarak alıp sırayla okumamız, ya da okur görünmemiz, en azından bir süre ders kitaplarımızın arasında gezdirerek bir çeşit fiyaka yapmamızdı. Gündüzlü

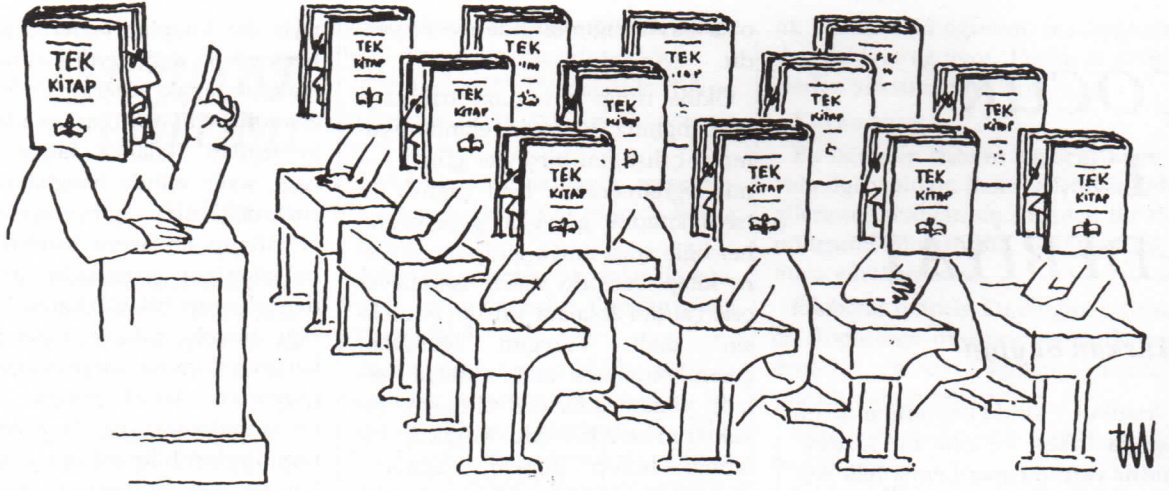
olduğumdan hafta sonları Babialiye gidip konuya göre değil, eldeki paraya uygun kitabı seçmek için katalogları taramak, tarar gibi görünmek öylesine doyurucu bir duyguydu ki, bugün yokolmaya yüz tutmuş o yokuştan çıkarken hala ilk aklıma gelen bu anı olur ve hep o sıska ortaokul öğrencisini ararım kitap satan

Tan Oral

oradaki kağıt ve pantazot kokusunu içime çekmek bir besin oldu benim için...

O dönemde okul kitaplığını, Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan klasiklerin çevirileri doldurmaktaydı, sürekli olarak da yeni yayınlananlar geliyordu. Beyaz kapakları, açılmış kitap ve meşaleden oluşan simgele-

Tan Oral

dükkanların önünde, içinde...

Lise dönemindeki Türkçe-Edebiyat öğretmenimiz Tomris Ölmez'in ve İngilizce öğretmenimiz Belkıs Boyar, edebiyatı ve yazmayı öğrenip sevmemizde çok önemli katkıları olmuştur. İngilizce derslerimiz, resmi kitaba bağlı olmaksızın ünlü İngiliz şairlerinin şiirlerini çevirmek şeklindeydi. Okunaklı yazısı olan bir öğrencinin tahtaya yazdığı dörtlük genellikle o dersin konusu olur, öğretmenimiz önce o şairin dönemini, o dönemde dünyanın durumunu, daha sonra yaşam öyküsünü ve görüşlerini tatlı bir öykü şeklinde anlatır sonra dörtlüğün çevirisine geçerdi... Çoğumuz Albatros şiiriyle sıcak denizlerin dalgalarında sallanır, olağanüstü güzellikteki dünya denizlerinde dolaştığımızı varsayardık. Düş gücümüz durmadan geliyordu.

Edebiyat derslerimizde eski yeni yazar ve şairleri, aruz çözümlerini zoraki bir ders çerçevesinde öğrenmeye çalışırken öğretmenimiz birtandan da konusu serbest ya da belli kompozisyon ödevleri vererek bizleri, duygu ve düşüncelerimizi kağıda dökmeye ve sonra sınıfta herkesin önünde okumaya yönlendirirdi.

Konusu bize bırakılan yazı ödevle-

ri en sevdiğim çalışmalardı. Aklımdan geçenleri, çevremdekilere günlük yaşamda rahatça söylemeye çekindiğim konuları çocuk aklımla, genç kız duygularıyla yazıya dökmek, hele çıkıp okuma şansına kavuşmak bana başka dünyaların kapılarını açtı, şiir roman okumaya, anlamaya çalışmaya, Varlık, Mavi gibi dergileri almaya, şiir defterleri edinip, beğendiğimiz dizeleri oraya çekmeye, birbirimize tekrar tekrar okumaya, anı defterlerimize arkadaşlarımızdan, öğretmenlerimizden yazılar istemeye hep bu itici güçle vardık sanırım.

Bir piyanist olan okulumuzun müzik öğretmeni Mehmet beyin, koyu renk takım elbisesi ve papyon kravatıyla, en bet seslimize bile solfej öğretip çok sesli koro yaptırması, bir erkek lisesiyle ortak krizanten operetini sahneye koyup hepimize rol vermesi ve her öğle arasında müzik odasından klasik parçaları, valsleri, operaları yayınlaması kültür açlığını gideren bir pınardı sanki; avluda; koridorlarda kız kıza yapılan valsler, ince çorap giydiği ya da saçına bir kıvrım yaptığı için uyarı cezası alıp ahlaksızlıkla damgalanma korkusu ve baskısı altında olan öğrencilerin, kendilerini birer balerin gibi duyumsamalarına yol açar ve

tüm olumsuzlukların yok olmasını sağlardı.

Bütün bu anıları yeniden gözümün önüne getirirken edebiyatı, yazını sevmemin başlangıcında bir yönlendirmenin ana koşul olduğu kanısına varıyorum. Bize sokakta bulduğumuz, ya da kesekağıdı haline getirilmiş yazıları, anlasak da anlamasakda bir tarafından çekici gelen kitapları okuma dürtüsünü, duygu ve düşüncelerimizi yazma, kağıdı, kalemi ve pantazot kokusunu sevme güdüsünü verenlerin eğitmen ve öğretmenlerimiz olduğu çok açık; onlar bizi insan yerine koymayıp çok yönlü yetişmemize destek olmasalardı pek çoğumuz ezberlediği sayfaları anlatırken başını da birlikte çeviren arkadaşlarımıza benzer ot gibi bir yaşama tutsak olurduk.

Bu nedenle yazın dünyasının, çocuklara ve gençlere kendini daha çok ve iyi tanıtmayı, onların taze ruhlarına, beyinlerine girerek farklı dünyaların kapısını açması gerek. Bunun için de ana babaların ve öğretmenlerin "yalnızca ders çalışan çocuk" örneğini bırakıp "çok yönlü olarak kendini geliştiren çağdaş çocuk"ların oluşumuna katkıda bulunmaları gerektiğini yürekten algılamaları çok önemli. ■

YAZIN ÖĞRETİMİ İÇİN ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMBİLİMİ ÜZERİNE BİR DENEME

Vecihi Timuroğlu

Yazın öğretiminde, tarihsel süreçte, her zaman bir ikililik yaşanmıştır: **Dilbilgisi mi, yazın mı öne çıkarılmalı?** Yazın öğretiminin örgün eğitim izlencelerine alınmasıyla birlikte bu tartışma da başlamıştır. Kimi zaman dilbilgisi öne çıkarılmış, anadil öğretimi amaç olarak saptanmış, yazın kuramları ve öğeleri, estetik değerler, anadil öğretiminin aracı sayılmıştır. Kimi zaman da, yazınsal öğeler öne çıkarılmış, dil bir araç sayılmıştır. Kendi eğitim tarihimize açınsından düşünürsek, Osmanlı eğitimcilerinin yazın öğelerini öne çıkarmadıklarını görürüz. Medreselerde, Abdullah bin Hişam'ın Şudur'u'd dahab'ı, Sadi'nin Gülistan'ı, Molla Cami'nin Fevaidü'z ziyaiye'si Kâb bin Zuheyr'in Peygamber için söylediği Kaside-i Bür'ü, vb. yapıtların her biri, bir sınıfta, bütün öğretim yılı boyunca okutulur. Bu, bir yazın yapıtının yazınsal öğelerinin derinlemesine bir incelemesi değildir. Dinsel öğelerin açılanması (tesfiri) ve Arapça ile Farsçanın sözcük ve tümce yapılarının öğrenilmesi amacını taşır.

Cumhuriyet döneminde, çağdaş eğitim politikalarına yönelim başladı. Bu yönelimle birlikte, yazın öğretiminde de, çağdaş yöntem-bilim uygulamaları araştırıldı. 1930'lardaki müfredat programlarını incelediğimizde, yazın öğretiminde, yazınsal öğelerin öne çıkarıldığını, anadil öğretiminin ortaöğretim ilk basamağında çözümlenmesinin amaçlandığını, ortaöğretim ileri döneminde (lisede) salt yazın öğelerinin, yazın tarihi ile birlikte özümlemlenmesinin ereklendiği görülüyor.

1944-1945 öğretim yılında, Hasan

Âli Yücel'in yeni bir yazın öğretimi özel yöntembilimini yaşama geçirdiğini görüyoruz. Hasan Âli Yücel, bütün öğretim ve eğitim politikasında olduğu gibi, yazın öğretiminde de, en tutarlı ve gerçekçi özel yöntembilimini kökleştirmeye çalışmıştır. Ortaöğretim ileri döneminde okutulan yazın izlencesini, ortaöğretim birinci döneminde okutulan anadil öğretimiyle bütünleştirmiştir. Kısası, ortaokullarda okutulan Türkçe derslerinin bir devamı olarak ele alınmıştır yazın öğretimi. 1944-1945 öğretim yılında, "edebiyat" kitaplarının içerikleri değiştiği gibi, adı da değiştirilmiş, "Türkçe Metinler" konulmuştur. Yazık ki, Atatürk dönemine bir tepki yönetimi olarak siyasal iktidara gelen Demokrat Parti, Yazın öğretimini de yozlaştırmak istedi. Ama yine de, Kadir Yörükoğlu, Hikmet İlaydın, Cahit Külebi gibi değerli ve ilerici bürokratların dirençleriyle, yazın öğretiminin

temeli sarsılmadı. Bütün bunlara karşın, yazın öğretimi, "edebiyat bilgileri" biçiminde algılanarak amacından bir ölçüde uzaklaştırıldı. Her şeyden önce, seçilen metinlerin dışında bir "yazın bilgisi", bir "yazın tarihi" olduğu düşünülmüştür öğrenciye. 27 Mayıs 1960 hareketinden sonra, bu yanlış yöntem, bir başka yanlışlıkla düzeltilmeye çalışıldı. Yazın izlencelerine, sınavları ayrı yapmak, ama sınıf geçmede ortak değerlendirilmek koşuluyla "dilbilgisi" eklendi. Yüksek uzmanlık ya da lisans öğrenimi dışında, metinden bağımsız bir "dilbilgisi öğretimi", dünyanın hiçbir yerinde yapılmaz. İran mollaları bile, böyle bir yanlış yapmıyorlar. Sanıyorum Amerika'nın vesayetinde bulunan Suudi Arabistan Krallığında da, bağımsız dilbilgisi öğretimi yoktur. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, "kredi sistemi" isterisiyle, -kampüsler kuramadığından- salt kredi yaratmak amacıyla, bağımsız ve bölünmüş dilbilgisi öğretimi yaratmıştır. "Bölünmüş bağımsız dilbilgisi öğretimi", anadil öğretimini anlamsız kılmaktadır. Bütün tarih boyunca görüldüğü gibi, ulusal yararı en çok zedeleyenler, "milliyetçiler" olmuşlardır.

Hasan Âli Yücel, çağdaş eğitim ve öğretim politikalarını çok iyi incelemiş, toplumumuza uyarlanabilecek

yönlerini saptamış, ülkemiz için en güzel izlenceleri düzenlemiştir. Hasan Âli Yücel'in uygulamaya koyduğu yazın özel öğretimi yöntembilimini daha ileride göstereceğim. Şimdi, çağımızda, ileri Batı ülkelerinde yazın ve anadili öğretimi için saptanmış yöntemleri yoğunlaştırarak görmeye çalışalım.

Kaynağında, yazın öğretiminin kökeni, "anadili öğretimi"ne dayanır. Bugün, bütün Batı ülkelerinde, hâlâ, "yazın öğeleri mi, anadili mi" ikililiği sürmektedir. Birçok anadilinin konuşulduğu ülkelerde (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda vb.), devletin resmi dili, öğretim dili olarak alınmış (yaygınlık ve gelişmişlik belirliyor bunu), öbür anadili ya da anadilleri, birinci zorunlu dil olarak seçilmiştir. Ama bütün bunlara karşın, yazın öğretiminin anadili öğretimi ağırlıklı mı, yazın bilgileri ağırlıklı mı olması, birçok ülkede tartışmalı olarak sürüyor.

Anadili öğretiminin önemi, bir bilim dalında öğrenim yapabilmek ya da bir bilim dalındaki değişik kalıpları kavrayabilmek ve anlatabilmek bakımından öne çıkıyor. Anadiline ye-

terince egemen olamayan kimse, bir bilim dalında öğrenim yapabilmek ya da bir bilim dalındaki değişik kalıpları kavramakta ve anlatmakta zorluk çeker. Anadili öğrenimi, bilimsel dilin kavranmasında ve kullanılmasında çok yardımcı oluyor. Avrupa ülkelerinin yazın izlenceleri (konudökümü demek daha doğru geliyor bana) incelendiğinde, türlü yönelimler ve yöntemler görüyoruz:

a.

Örneğin, Fransa'da ve İngiltere'de yazın konudökümleri, tüm yazın tarihini kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Sayıları sınırlı yapıtlardan alınan okuma parçaları üzerinde derinlemesine inceleme esası kabul edilmiştir. Bu yönetime "yoğunlaştırıcı yöntem" deniyor.

Bir de, temsil edici yapıtlardan seçmeler yapılır ya da seçilen bir yapıtın tümü okutulur. Bu da, yaygınlaştırıcı yöntemdir.

Yoğunlaştırıcı yöntem, öğrenciyi "yazınsal eleştiriler" ile donatmayı amaçlar.

b.

Yaygınlaştırıcı konudökümleri (müfredatları), öğrencinin görgüsünü yazınla genişletmeyi, yetişme çağında, çağdaş yaşam gerçekleriyle tanıştırmayı ve bu yaşamın koşullarına göre hazırlanma olanağı sağlamayı öne çıkarıyor.

Birçok Avrupa ülkesinin eğitimcileri soruyorlar: "Yoğunlaştırıcı yöntem mi, yaygınlaştırıcı yöntem mi?" Her ülkenin geleneklerine uygun bir seçim yapmaya çalışılıyor, ama çoğu kez, bileşime gitmeyi yeğliyorlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Talim ve Terbiye Kurulu, bu yönelimlerin farkında bile görünmüyor.

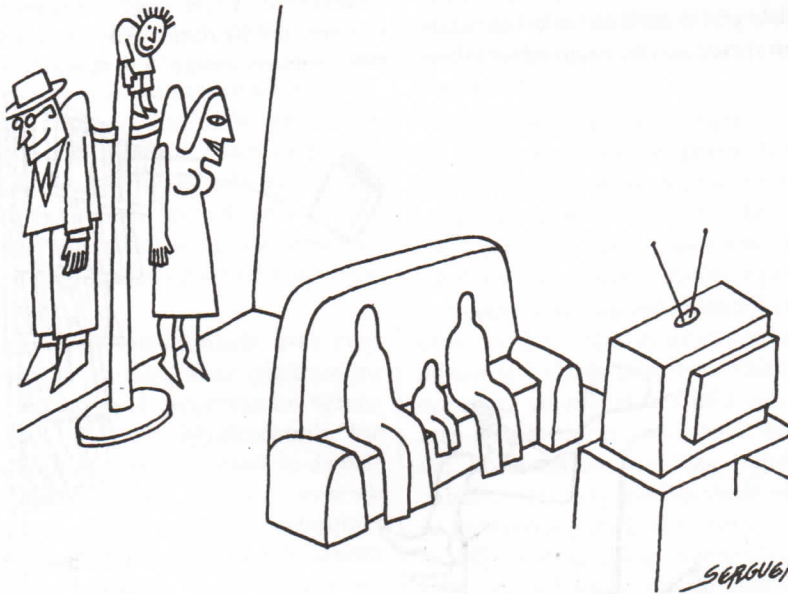
c.

Yaygın biçimde "enstrümantalist (araççı)" yöntem de tartışılıyor çağımızda. Dilbilimi yeteneklerini geliştirmeyi erekleyen ülkeler, bu yöntemin yararları üzerinde duruyorlar. Gerçekten de, araççı yöntem, bilimlerrarası aracılık işlevini, eksiksiz olarak yerine getiriyor. Sağlam bir dille, bütün bilimleri kavrama yeteneği kazandırabiliyor. Kuşkusuz, bu yöntem, yazın öğretimini bir araç olarak görüyor. Yaşamın pratik değerlerine önem veren İsveç eğitimcileri, araççı yöntemin erdemine inanmış görünüyorlar.

d.

Araççılara karşı, hümanistler tavır alıyorlar. Hümanistlere göre, yazın, kendine özgü içeriği, kendine özgü değerleri ile, başına buyruk bir öğretim konusudur. İngiltere, Fransa ve İtalya'da, eğitimciler, hümanist yöntemi benimsiyorlar.

Kuşkusuz, bu eğilimler karşısında, eğitim felsefesiyle uğraşanlar, ya da yöntembilimciler soruyorlar: "Araççı yöntem mi, hümanist yöntem mi?" T.C. Talim ve Terbiye Kurulu bu sorunun da farkında değil.

e.

Son yıllarda, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, eğitimbilimciler, tematik (konusal) yöntem üzerinde durmaya başladılar. Dönemlere, değişik yazın türlerine özgü yapıtları kümeleştirmeyi, aynı türlerdeki özdeş temalı yapıtları belirlemeyi, bu yolla tüm yazın tarihini öğretmeyi düşünüyorlar. Bu yöntem, yazındışı kimi yazı biçimlerinin, örneğin basın ürünlerinin karşılaştırmasına olanak sağlıyor. Kuşkusuz, asıl amaç, yazınsal karşılaştırmalar yaptırmaktır. Örneğin, eski Danimarka çağdaş epik şiiriyle Homeros şiirinin karşılaştırılması öneriliyor.

f.

Tematik yöneme (konusal yöntem) karşı kronolojik (zamansal) yöntem öneriliyor. Kaynağında, bu yöntem gelenekseldir. Okunan yapıtı, çağsal, dönemsel konumunda ele alarak, onu, çağının ya da döneminin türdeş ve biçimdeş yapıtlarıyla karşılaştırmak amaçlanır.

Avrupalı eğitimbilimciler ve özel öğretim yöntembilimcileri, yazın öğretiminde "**konusal yöntem mi, zamansal yöntem mi?**" diye de soruyorlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Talim Terbiye Kurulu, böyle sorularla uğraşmıyor. Hangi tarikatın temsilcilerinin okutulacağını tartışıyorlar.

Avrupalı eğitimbilimciler, bu yöntemleri bileştirme olanaklarını da araştırıyorlar. Bileştirme deneyimlerinden iyi sonuçlar aldıklarını söylemek, şimdilik zor. Ama, konusal yöntemle zamansal yöntemin bileştirilmesinden iyi sonuçlar alınıyor. Bütün bunlara karşın, Avrupalı yazın öğretmenleri, genellikle yaygınlaştırıcı ve yoğunlaştırıcı yöntemleri bileştirerek yapıyorlar yazın öğretimini. Yaygınlaştırıcı ve yoğunlaştırıcı yöntemlere aynı zamanda başvurmak, gerçekten, anadili ve yazın bilgileri

öğretimi açısından çok yararlı oluyor.

Anadili ve dil öğretiminde benimsenmesi gereken yöntemler nasıl ele alınmalı? sorusunu, Avrupalı eğitimbilimciler şöyle yanıtlıyorlar:

1. **Dilin kuramsal öğretim için:**

a) Yazın öğretiminden yola çıkılmalı.

b) Dil öğretimi, metinle yapılmalı.

2. **Dilin doğru ve etkin kullanılması için:**

a) Sözlü kullanım,

b) Yazılı kullanım,

yolları, ayrı ayrı ele alınmalı, giderek sözlü ve yazılı kullanımın bileştirildiği gösterilmelidir.

YAZIN ÖĞRETMENLERİ, KONULARINI NASIL İŞLEMELİ?

Hangi yöntemi benimserseniz beniseyelim, seçilmiş konuyu işlerken, öğrenciye özümsetmek amacıyla kullanacağımız yöntem önemlidir. Öğretmen, saptanmış konuyu işlerken, önce şu ilkeyi unutmamalıdır: **Yazın öğretiminin en etkin ve önemli aracı, işleyeceğimiz metindir.** Yazın öğretimi, "yazın bilgisi" öğretimi değildir. Metinlerin dışında bir yazın bilgisi ve yazın tarihi olduğu düşünülmemelidir öğrenciye. 1944-1945 öğretim yılında düzenlenen **Türkçe Metinler**'in başında, öğretmenlere, yöntemin esasları açıklanmıştır. Bu yazın öğretimi yordamı, Cumhuriyet devrimine karşı Demokrat Parti iktidarı tarafından biraz hırpalanmışsa da, temelleri korunmuştur. 976 sayılı Tebliğler Dergisi'nde ve Lise Müfredat Programı'nda ayrıntılarıyla anlatılan yazın öğretiminde dikkat edilecek esaslar, 12 Eylül yönetimiyle

Tan Oral

tümüyle uygulamadan kaldırılmıştır. Şimdi, medrese yoldamıyla öğretim yapılıyor. Yürürlükteki yazın öğretimi yöntemi, 2370 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. Bir yöntemsizlik yöntemidir bu.

Hâlâ geçerli olduğundan, Hasan Âli Yücel'in hazırladığı "**Yazın Öğretiminde Dikkat Edilecek Esaslar**"ı, özüyle alıyorum. Bir konunun nasıl işleneceğine ilişkin esasları ele almadan önce, Hasan Âli Yücel'in yazın öğretimindeki köklü ilkesini bir kez daha yineliyim: **Ortaöğretimin ileri döneminde okutulan yazın dersleri, ortaöğretimin ilk dönemindeki Türkçe derslerinin devamıdır.** Bu ilke, ortaokullardaki Türkçe öğretimi ile liselerdeki yazın öğretimini bütünleştiriyor. Liselerde okutulan Türkçe Metinler'in öğretilmesinde tutulacak yol şöyle sağlık verilmiş:

Yeni yazın öğretiminin amacı, Türk dilinin, tarih boyunca ürettiği değerlerin, edilgin olarak değil, etkin olarak öğrenilmesine yolaçmaktır. En önemli yöntem, öğrenciyi konunun içine çekmek, öğretime katmaktır. Bu yoldam, yapıcı zihnin gelişmesine katkıda bulunur, zihnin yapıcı etkinliklerine yardımcı olur.

Eski metinler, özellikle Divan şiiri ve yazarı, düşünme, konuşma ve yazma yönünden, devrim çocuklarına örnek olamaz. **(Bu saptamaya dikkat etmeliyiz.)** Onlar, örnek olarak seçilmemişlerdir. Dilimizin ve yazımızın geçmişi hakkında bilgi vermek amacıyla seçilmişlerdir.

Öğretmen ve kitap yol gösterici olacak, metinlerin özüne varan öğrenci, yapıtın bütünü okuma isteği duyacak, yapıtı okuduktan sonra, gelişen düşünce ve duyu dünyasını başka yapıtlarla donatmak isteyecektir. Şunu bilmeliyiz ki, yazın ekini koşukla değil, düzyazıyla veririz. Yazık ki, yazınımızda, çocuklarımıza bol bol örnek vereceğimiz, yapıcı zihni geliştirecek nitelikte yapıtlar, yok denecek değin azdır. Bu yüzden, dünya yazınından yapılmış çevirilerden yararlanılacaktır. (Bu esaslar saptandığında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Batı'dan ve Doğu'dan çevirttiği yapıtların sayısı 209'a ulaşmıştı.)

Bu esaslara göre uygulanacak yöntem şöyle belirleniyor:

I.

Dil, yazın ve yazın tarihi bilgileri, okuma parçalarının özünü ve değerini aydınlatmak amacıyla, metin üzerinde verilecektir. (Dersi doldurmak amacıyla, saatlarca, kimi zaman günlerce, bir şairin ya da yazarın yaşamı anlatılır hâlâ).

II.

Türk yazınına özgü her türlü bilgi, sınıflara dağıtılıp parça parça verilmiş, her sınıfta, öğrencinin düzeyine göre düzenlenmiştir. Her öğretim yılı zenginleştirilerek geliştirilmiştir. (Bugün, kredi dizgisine bağlı olarak parça parça bilgiler veriliyor.) Türler, düzyazı ve koşuk biçimleri, yazın akımları, dil ve anlatım özelliklerine göre, seçilmiş okuma parçalarının olanak verdiği ölçüde, üç sınıfa göre düşünülmüş, üzerinde durula durula özümsemesi amaçlanmıştır. (Bugün, Talim ve

Terbiye Kurulu, tümüyle medrese yöntemi uyguluyor. Önce, hazır bilgileri ezberletiyor, sonra metinlere geçiyor. Örneğin, öyküyü mü tanıyacağız, 2370 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan konudökümü (müfredat) izlencesine ve öğretimde tutulacak yol hakkındaki Talim ve Terbiye Kurulu kararına göre, şöyle bir yöntem izleyeceğiz: **Hikâye türü: (Hikâyenin tanımı, unsurları: Plân, konu, zaman, mekân, kişi/kişiler, dil ve ifade çeşitleri.)** S. 819. Bunları öğrendikten sonra, konudökümünde saptanmış öyküleri, örneğin Ömer Seyfettin'in seçilmiş öyküsünü okuyabiliriz.)

Kitaplar (Türkçe Metinler) şöyle düzenlenmiştir:

1. Türk yazının gelişimiyle ilgili tarihler. (Bir çizelge ile gösterilmiş).
 2. Okuma parçalarının anlaşılması için inceleme, biçim ve tür araştırmaları, dil çalışmaları sağlanmıştır.
 3. Yazarların ve şairlerin kısa yaşam öykülerine ve yapıtlarına değinilmiştir.
 4. Yazın ve dilbilim terimlerini açıklayan sözlük çalışmaları yapılmıştır.
- Her üç sınıf için düzenlenmiş kitaplar, bir bütünü oluşturuyorlar.

III.

Bir okuma parçasının kavranması için özel öğretim yöntemilimi şöyle saptanmıştır:

1. Üzerinde çalışılan okuma parçası, öğrenciye, bir hafta önce, ödev olarak verilecek, o metin üzerinde nasıl çalışılacağını belirleyen hazırlık soruları düzenlenecektir. Soruları yanıtlaması için, öğrenciye, kitabının hangi bölümlerinden yararlanabileceği, çevrenin koşulları göz önünde bulundurulacak, metinle ilgili kaynakları araştırabileceği gösterilecektir.
2. İncelemeye geçmeden önce, okuma parçasının kimden, hangi kaynaktan alındığı belirtilecektir ve o kaynak tanıtılacaktır. Tanıtma süresi, üç beş dakikayı geçmemelidir.
3. Okuma parçası sesli okunurken,

öğretmen, öğrencinin metni anlamasına yardımcı olacaktır.

4. Metin okunmadan önce, metnin biçim ve tür özellikleri belirtilebilir. Ancak, bu özellikler, metinden ayrı olarak bir defada anlatılmamalıdır. Metnin özelliklerine göre, parça parça ve türlü vesilelerle yinelenecek anlatılır. Böylelikle, biçim ve tür özellikleri tazelenir, tamamlanır.

5. Sözcükler, deyimler, terimler, metinden ayrı öğretilmemeli, metindeki anlamlarına ve işlevlerine göre özümletilmelidir.

6. Sözcükler, deyimler, terimler, sözdizimi iyice anlatıldıktan sonra, öğretmen, yazarın üslubundaki özelliklere, yaşadığı döneme ve çevreye değinir. Bu çalışmalar sırasında dilbilgisi ve sözdizimi üzerinde durur. Sözcüklerin bugünkü ve dünkü anlamlarını karşılaştırmaktan kaçınılmamalı. Çünkü, öğrenci, bu yolla, eskiyi yeniden ayırır, dilde özleşmenin bilincine varır. (Bugün, Osmanlıca bilinci veriliyor.)

7. Öğrenci, biçimden ve dilden kaynaklanan engelleri aşınca, metindeki duyguları, duyarlılıkları ve düşünceleri kavrayacaktır.

Öğrenme gelişirken, öğretmen, yerinde sorularla, metinler arasında kuracağı bağlarla öğrenciye yardımcı olacaktır.

8. Öğretmen, okuma parçaları üzerine yazılı ödevler vermeli, tartışmaları toplu bir sonuca bağlamalıdır.

9. Öğretmen, her öğrencinin yazısını, metin inceleme yöntemiyle okumalı ve değerlendirmelidir.

Öğretim sürecinde unutmamamız gereken durum şudur: **Bir konuyu işlerken tutulacak yol üzerinde söylediklerimiz, denenmiş ve tutarlılığı saptanmış kuralları içermektedir.** Ne ki, öğretmen, öğrencinin yazına ilgi duyması için, yepyeni yöntemler bulabilir. Yaratıcı zekâsını kullanarak yeni yollar bulmalı ve yöntemi sürekli geliştirmelidir. Tek amaç, öğrencinin yazına ilgi duymasını sağlamaktır. ■

MUALLA EYÜBOĞLU- ANHEGGER İLE KÖY ENSTİTÜLERİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Suphi Nuri İleri

Köy Enstitüleri, Atatürk döneminde (1935) eğitimi tüm yurda yaymak, köy öğretmen ve öğretmenleriyle kırsal kesimin gereksinimi olan sağlık ve tarım elemanını yetiştirerek, cehaletle topyekün savaşmak amacıyla oluşturulan önemli eğitim kurumlarımızdır. Bu kurum içinde görev yapmış bir öğretmen olarak sizce işlevini yerine getirebildi mi?

Evet. Çalışmalarına ve gelişmesine izin verildiği süre içinde işlevini yerine getirmiş ve başarılı olmuştur. Yalnız köy çocuklarını yetiştirerek Anadolu'ya aydınlık getirmeyi sağlamamış, aynı zamanda öğretmenlik hizmeti veren kent kökenli aydınlara da Anadolu'nun o sıralarda ulaşılması güç sayılan yörelerini tanıma fırsatı vermiş ve çift yönlü bir eğitim sağlamıştır.

1935'te alınan karar ile Maarif Vekili (MEB) Saffet Arıkan tarafından kurulan ve Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı ile İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürü olduğu dönemde çıkarılan 17 Nisan 1940 gün ve 3803 sayılı yasa ile sosal statüsüne kavuştu. Bu üç Eğitiminin Köy Enstitülerinin geliştirilmesinde ne gibi katkıları oldu?

Saffet Arıkan Maarif Vekili olarak fikrin, Köy Enstitüsü fikrinin

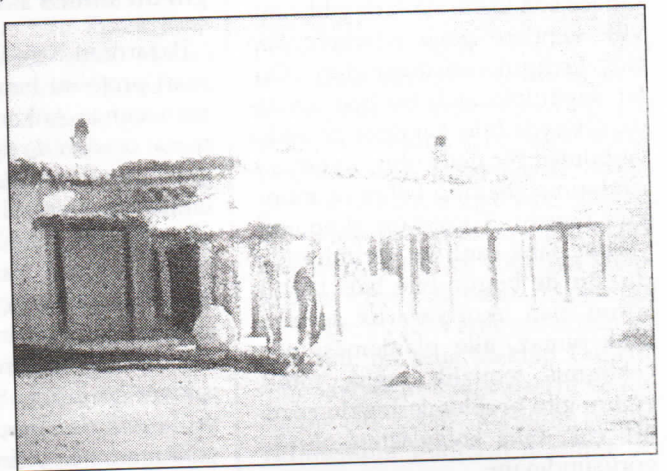
gerçekleştirilmesine ilk adımı atan kişidir. Çünkü o, Köy Enstitülerinden önce öğretmen kurslarını açmıştır. Bu kursların amacı askerden dönen okuma-yazma bilen kişileri, kendi köylerinde üç sınıflı okullarda öğretmen olarak görevlendirmek ve köylüye okuma-yazma öğretmektir.

Hasan Ali Yücel ise Milli Eğitim Bakanlığı sırasında İlköğretim Genel Müdürü olan İsmail Hakkı Tonguç'u desteklemiştir. Tonguç o sırada Almanya'dan yeni dönmüş, idealist bir öğretmendir. Amacı on yıl içinde kırk bin köye bir okul yapmak ve bu okullara en az bir öğretmen yetiştirmektir. Köy Enstitüsü fikri kanımca tamamen onundur. (*)

Köy Enstitüleri, özellikle Yüksek Köy Enstitüsü Cumhuriyet sonrası edebiyatımız açısından da çok önemli bir yer tutar; bu kurumdaki yetişen kişiler ile edebiyatımızda köy kökenli aydınlar dönemi başlamış ve edebiyatla ilgilenen kent kökenli kişileri adeta şok eden bir yalnız

lıkla Anadolu köylüsünün çilesi anlatılmaya başlanmıştır. Edebiyatımıza katkıları açısından bu okulları değerlendirir misiniz?

Aydınlanmanın ışığını yakalayan Köy Enstitüsü mezunları, bir yandan öğretmen olarak köylerinde öğrencileriyle birlikte okul binası inşa ederken, demircilik, marangozluk, çiftçilik yaparken bir yandan da aldıkları eğitim doğrultusunda sanat ve edebiyatla ilgilendiler; şiir, öykü, roman yazdılar. Mahmut Makal, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt, Talip Apaydın ilk aklıma gelenlerdir. Bu yazarların kitapları da sonradan film senaryolarına dönüştürülmüş ve sinema sanatına da Köy Enstitüsü kökenli yazarların katkısı olmuştur. Bunun sebebi de Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerinin iyi bir sanat ve edebiyat öğrenimi görmüş olmalarıdır. Bu okula Ankara Edebiyat Fakültesi profesörleriyle, Sebahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Ruhi Su, Abidin Dino, Orhan Alsaç, Sevet ve Hikmet Birand, Orhan Veli, Sebahattin Ali, Cahit Sıtkı, Oktay Rifat, Bedri Rahmi, Aydın Gün gibi sanatçıların bu okullarda ders vermeleri ve Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu tarafından türkçeye en iyi şekilde çevrilen dünya klasiklerinin bu okul kütüphanesinde bulunması

Mualla Eyüboğlu'nun 1943 yılında öğrencileri ile birlikte inşa ettiği Hasanoğlan Köy Enstitüsü okul kantini. (Fotoğraf, İsmail Hakkı Tonguç tarafından çekilmiştir)

Üç mimar (Soldan - sağa) Nezahat Arıkoğlu, Harika Söylemezoğlu, Mualla Eyüboğlu, 1944 yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsü Açık hava tiyatrosu önünde.

Mimarlar, Hasanoğlan Köy Enstitüsü öğrencileri ile birlikte. (Önde Mualla Eyüboğlu'nun evi, arkada da Hasanoğlan Köyü gözükmektedir.)

ve zaman zaman da ders olarak okutulması Yüksek Köy Enstitüsü'nde okuyan çocukların sanata ilgi duymalarında ve bazılarının sanatçı olmalarında büyük etki sağlamıştır.

Bugüne bakıldığında Köy Enstitülerinin kapatılması sadece basit bir siyasi karar mıdır; yoksa bu kararın ardında çok daha vahim amaçlar ve gerçekler var mıdır?()**

Basit de olsa her siyasi kararın ardında ekonomik çıkar ve amaçlar vardır, kuşkusuz. Bunların vahim olup olmadığını zaman gösterir ve göstermiştir zaten. Ben sadece son yirmi ilâ kırk yıldır büyük kentlere göçü izlerken, hep Köy Enstitülerini düşündüm. Onlar kapatılmasaydı bu göç olmazdı. Olsaydı bile kentlere becerikli ve bilinçli bir geliş olur, uyum sorunlarının çözümü kolay ve mümkün olurdu. Topyekün ekonomik yaşam daha canlı ve verimli olurdu. Bir de bugün bile hâlâ büyük sorun olan okur-yazarlık sorunu olmaz, aile planlaması gerçekleşmiş, temizlik, sağlık, trafik, eğitim gibi problemlerimizin çözümü çok daha kolaylaşmış olurdu görüşümdedir.

Köy Enstitülerinin kapatılması

hâlâ tartışmalı bir konudur. CHP'nin tutucu kanadadır İnönü'ye rağmen Köy Enstitülerini kapatan, Hasan Ali Yücel'in yerine Reşat Şemsettin Sier'in getirilmesi Köy Enstitülerinin sonunu hazırlamıştır. Bir sebep de köylerin en çorak gibi görünen toprağı üzerine kurulan Köy Enstitüleri, toprağı işledikçe verimin arttığı gözlemlendi, sebze ve meyve bollaşınca pazar sorunu yanısıra başta ağalar ve onların doğrultusundakiler çorak topraklarda da birşeyler olabileceğini görüp bu çorak toprakları kısılandı da denebilir.

Son olarak Köy Enstitüleriyle ilgili bir anınızı aktarır mısınız?

Pazarören Köy Enstitüsünün mimari projesini ben hazırladım. Zaman zaman Ankara'dan Kayseri'ye trenle oradan da jip ile Pazarören'e gidip dönüyorum. Projenin uygulanmasını kontrol ediyorum. Bir gece İsmail Hakkı Tonguç'la birlikte Kayseri'den Pazarözene giderken, Bünyan'ı geçtik, birden bire zifiri karanlığın içinden, uzakta Pazarören Köy Enstitüsü'nün elektrik ışıkları görüldü. Şaşırdık. Köyler ve kazalardan geçmiştik, hiç ışık yoktu, ama Köy Enstitüsü pırl pırlıydı. Duygulandık. Hiç bir şey söylemedik. Bir baktım Tonguç'ta ağlı-

yordu benim gibi sessizce.

Aynı Tonguç ben Erzurum'da Pulur'dayken görevden alındı. Duyar duymaz Ankara'ya koştum. Yine ağlıyordum. Tonguç bana: "Hocam ne ağlıyorsunuz? Mutlaka bir yerde bir yanlılık yaptık..." dedi. Aslan Tonguç eserine varoldum.■

(*) İsmail Hakkı Tonguç; "Canlandırılan Köy" adlı kitabında, değerli eğitimci ve TKP kurucusu Ethem Nejat'ın "Köy İlköğretim Okulları hakkındaki raporu"nu yayınlıyor ve diyor ki: "Çok sık görev yeri değişikliğine karşın sadece teorik olarak değil uygulamalarıyla da bu değerli eğitimci çok şey başarmıştır." Ve ekliyor; "Köy Enstitüleri fikri bende Ethem Nejat'ın bu raporunu okuduktan sonra olgunlaştı". (Rapor 12 sayfadır.)

(**) Soruları Mualla Eyüboğlu'na götürüp okuduğumda evinde kardeşi Mustafa Eyüboğlu da vardı. Bu soru için; "Mualla yerine keşke ben bu soruya cevap verseydim" diyerek; "Köy Enstitülerine alternatif olarak getirilen İmam Hatip Okulları'nın nasıl Atatürk karşıtı ve Tevhidi Tedrisat Yasası'na aykırı, tamamen gerici bir dinsel eğitim vererek yavaş yavaş adeta devlet içinde devlet oluşturduğunu; 1940'tan 1952'ye kadar Köy Enstitülerinde öğretmenlik ve müdürlük yapmış biri olarak söyler ve buna İsmet Paşa'nın bile adeta göz yumduğunu belirtmek isterdim" dedi.

OKUMA SERÜVENİNDEN YAZMA EYLEMİNE

İnci Aral

İlkokula 1950 de Bolu'da başladım. Okumayı söker sökmez de oturduğumuz bahçeli, iki katlı ahşap evin tavanarasındaki hazineyi keşfettim. Evsahibinin eski eşyalarının bulunduğu çatı odasında bir kaç sandık dolusu dergi vardı. Yedigün, Radyo Dünyası, Kadın Moda ve Sinema dergileri yanında tam bana göre olanlardan ikisi, Arı Maya'nın maceraları, ve Sihirbaz Mandrake ciltleriydi. Yeni sayıları haftalık yayımlanan bu eski dergilerin altı aylık ciltlerinin en iyi yanı, insanı, en heyecanlı yerinde kesilip bir sonraki haftaya bırakılmış serüvenleri merakla beklemekten kurtarmasıydı. Aslında çatı odası bana yasaktı çünkü bize ait olmayan eşyaları karıştırmamı doğru bulmuyordu annem. Önce bir süre gizlice kaçırdığımı anımsıyorum dergileri, ama zarar vermemeye özen göstererek okuduğum görülünce aldığım yere koymak koşuluyla izin çıktı. Oyunu çok seven bir çocuk olmama karşın bu dergilerdeki olağanüstü serüvenler öylesine büyümlü ve zengin bir düş dünyasına götürüyordu ki beni sokak ve oyun arkadaşlarım kısa sürede çekiciliklerini yitirdiler gözümde. Donma tehlikesi geçiren yavru Maya'nın can çekişir gibi kanatlarını titretmesi ve sessiz gözyaşları dökerek anneseni araması içimi karmakarışık duygularla dolduruyordu. Çizgi romanlar hep küçümsenmiştir oysa benim deneyimim bunun tam tersi oldu. Mandrake'ye gelince doğrusu çok eğlendiriyordu beni ama Ma-

ya'daki şiirsellik ve duygusalılık yoktu elbet onda.

Düzenli olarak her ay "Bütün Dünya" ve "Bütün Türkiye" dergileri alınıyordu eve. Bütün Türkiye'de Cemal Nadir'in, Altan'ın karikatürlerini belki tam olarak anlayamadan ama tiplerin gülünçlüğü yüzünden çok seviyordum. Annemin romanları da vardı elbet. Kimi zaman fasulye ayıklarken mutfak masasında, tepsinin yanında açık duran kitabı da okuduğunu görür bunu nasıl becerdiğine şaşardım. Sonraları, yani şimdilerde aynı şeyi ben de yapıyorum başarıyla. Kısaca, kitap dergi giren bir evdi evimiz. Onlara bakmaktan, kapaklarını okşamaktan, karıştırmaktan çok hoşlanıyordum. Babam orman mühendisiydi, devlet memuru olmanın özellikle ellili yıllardaki güçlüğü, sürüp giden geçim sıkıntımızı düşündüğümde altmış liralık maaşın yedi sekiz lirasını her ay kitaba dergiye ayırmak azımsanacak şey değil. Kitabın yaşamak için önemli bir gereksinme olduğunu yedi yaşıma varmadan işte böyle öğrendim sanırım.

1953 de babamı ve ardından 1955 de annemi yitirdim. İlkokulun son iki sınıfını Bursa'da, küçük halamın yanında okudum. Öğretmen olan halam biraz acımasız davranmış olsam da, kaba taslak ve hiç istemediğim halde "Ölü Erkek Kuşlar" adlı romanıma girdi. Halam başarılı bir öğrencinin okumaktan çok ders çalışması gerektiğini düşünüyordu ve küçük yaşta anası babası ölmüş birinin duygusalıktan çok gerçekçi ve maddi bir tutuma sahip olmasından yanaydı. İnsanın elyazısının kişilik belirtisi olduğu savıyla iki yıl boyunca tatillerde bile yazı temrinleri yaptırdı bana. Gene de pek iyi olmadı elyazım, sabırsızlığımdan, sıkıntılı oluşumdan, iç karmaşalımdan ötürü mü kimbilir, ama hiç bir zaman kitap harfleriyle yazamadım bir daha. Bütün öykülerimi ve romanımı

şimdiye kadar hep bu kötü elyazımla, kurşun kalemle teksir kağıtlarına yazdım, her birini defalarca olmak üzere. Sonra daktiloya geçirdim. Ama şimdi korka korka kullanıyor olsam da bir bilgisayarım var artık.

O sıralar mahalledeki oğlan çocuklarla ortaklaşa satın aldığımız ve gizli gizli okuduğum Pekoss Bill'leri bir çok kez halama kapırdım ve gözümün önünde öfkeyle yırtıp atılmalarından acı duydum. Bill'in Kalamity Jane'le karşılaşmasını yüreğim çarparak beklerdim ama bu çok ender olurdu, haftalar, sayılar geçer bir türlü karşılaşmazlardı. Çok sonraları gerçekten yaşamış olan Jane'in bir fotoğrafını gördüm bir dergide, büyük düşün kırıklığına uğradım. O atının yelleri saçlarına karışan ince belli, güzellere güzeli Jane'le hiç ilgisi olmayan, keçe saçlı, pasaklı, şişko, erkek gibi bir yaratıktı asıl Jane. Neyse, tek okuduğum Pekoss Bill değildi kuşkusuz. Tarih ve coğrafya kitaplarımın içine gizleyerek de olsa Pol ve Virjini'yi, Jül Verne'nin bütün kitaplarını, İki Sene Mektep Tatili'ni, tom Sawyer'in Maceraları'nı ve daha bir çok çocuk klasiğini çoktan yutmuşum. Bunların arasında en çok Mark Twain'i sevdim galiba. Kemalettin Tuğcu'yu denedim ne

var ki onun üvey ana saplantısını pek yakın bulamadım kendime. Kerime Nadir ve M. Tahsin Berkant daha gerçekçiydiler bence.

İlkokulu bitirdiğim yıl, Bursa Askeri Lisesi'nde okuyan ağabeyim bana Graziella'yı armağan etti. Bu kitabı bir kaç kez okudum, doymadan. O yaz tatilinde Muğla'ya büyük halamın yanına gittim ve yayladaki bağ evinde bulduğum Mayk Hammer'leri hızla tükettim. Gene orada elime geçen, Peride Celal'in "Üç Kadının Romanı" adlı ve Çağlayan yayınevinde basılmış iki ciltlik cep romanını çok beğenerek

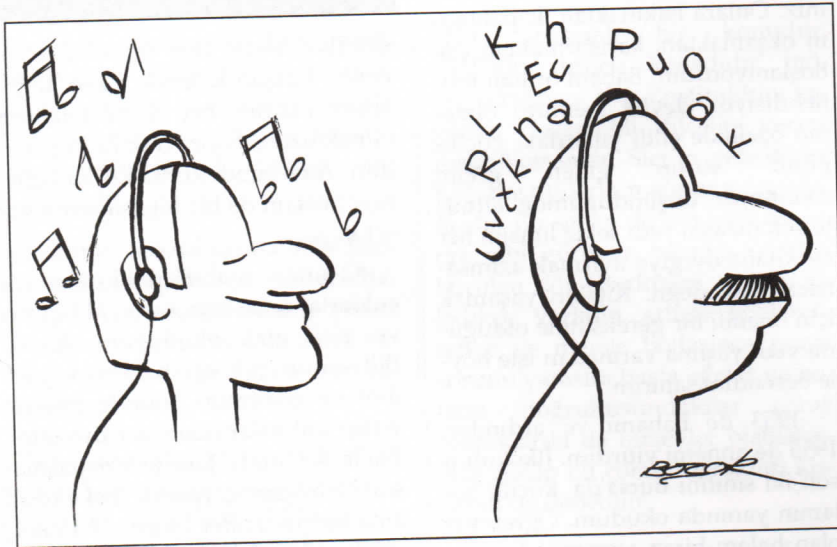
zaman sevgi ve saygıyla anacağım. İlk şiirlerimi okul gazetesi için seçen, okulda her çarşamba öğleden sonraları Şiir ve Edebiyat etkinlikleri düzenleyen, Türkçe derslerinde yazdığım kompozizyonları evde yanırlarımı göstererek benimle birlikte düzelten o oldu. Güzeldi o yıllarda Türkçe kitapları. Ama sanki yetmiyordu bana. Ağabeyimin, Lise 1,2,3, Edebiyat kitaplarını ortaokul bitmeden neredeyse hatmetmişim. Viktor Hugo'nun dizeleri yüreğimi titretiyordu: "Kaz mezarı derin kaz, burda aşkı yatacak..." Leydi Macbet'in ellerindeki

lu'na başladım. Yazdığım bir kaç şiir kentteki yerel bir edebiyat dergisinde desenlerimle birlikte yayımlandı. Şiir yazmayı 65 lere kadar sürdürdüm, sonra yazdıklarımın şiir olmadığını anladığım bir gece hepsini yaktım ve unuttum.

Öğretmen Okulu'nda asıl eğitimin Resim olarak ortaya çıktı ama gene de üç yıl boyunca kitaplık kolu başkanlığını kimseye bırakmadım. Kitaplığımız çok zengindi. M. Eğitim Bakanlığının yayımladığı tüm klasikler vardı ve düzenli olarak yenileri gönderilirdi. Kitaplığın anahtarı bende olduğu için uzun saatler orada kaldığımı, çoğu kez bu bolluk içinde birini bırakıp ötekine saldırdığımı, tümünü okuyamayacağım bu kitapların içlerinde kimbilir ne dünyalar olduğunu düşünerek hayıflandığımı anımsıyorum. Gene de Fransız ve Rus klasiklerinin çoğunu okudum o üç yıl boyunca. Resim ve Edebiyat dersleri dışında hiç bir zaman parlak bir öğrenci olmadım. Matematikten hep borçlu, fizikten bütünlemelerle geçtim. Yaşamım boyunca üçle beşi toplamakta güçlük çektim, elektronik aygıtları kullanmayı pek beceremedim. Kendi zekamdan kuşku ya düştüğüm anlar bile oldu.

Yüksek öğrenim için Gazi Eğitim Enstitüsünün Resim Bölümü'nü seçtim. Gazi'nin, köklü, sessiz, kendine özgü bir kokusu olan büyük kütüphanesi, okuldaki en sevdiğim mekanlardan biri oldu. Sarte, Camus, Gide, Anatole France okudum orada. Sanat, din, ilkçağ felsefelerini merak ettim. Kendimi, inançlarımı gözden geçirme fırsatı buldum. Günlük tutmaya, sevdiğime uzun mektuplar yazmaya başladım. Son sınıfta bir gazetenin açtığı öykü yarışmasına katıldım ve ödül aldım, ama bunu bütünüyle unuttum. Geçenlerde öyküyü adıyla gönderdiğim arkadaşım anımsattı, uzun yıllar sonra karşılaştığımızda.

İnsanın bütün okuduklarını anımsaması çok zor. Okudukları-

Erdoğan Bozok

ve elimden bırakmadan okudum. Şimdi bana bu romanı on-onbir yaşlarında bir çocuğun bu kadar ilgi duyarak okuması olanaksız görünüyor ama gerçek bu. Bu eski baskı, yıllar yılı oradan oraya doluşma ve taşınmalarına karşın nasıl olduysa bugün hâlâ kitaplığında ve bir kaç yıl önce yeni bir romanmış gibi basılıp tanıtılması da beni çok şaşırttı.

Bursa'da ortaokula başladım. Eniştem hem okul müdürü, hem vasım, hem de Türkçe öğretmenimdi. Bana çok emeği geçmiş bu değerli Cumhuriyet öğretmenini her

kan dehşete düşürüyordu beni ve sonra o yumuşak, pastoral dizelerle başım dönüyordu: "Tam otların sarardığı zamanlar/Yere yüzükoyun uzanıyorum.."

Ağabeyimin eve taşıdığı "Varlık" kitaplarıyla da o sıralar tanıştım. Orhan Kemal'i, Tarancı'yı, Halikarnas Balıkcısı, Orhan Veli, M. Tayyip Uslu, M.C. Anday, Oktay Rifat, Sait Faik ve daha bir çoklarını böyle öğrendim. Baba Evi'ni, Avare Yıllar'ı, Cemile'yi ikişer kez okudum.

58-59 Ders yılında parasız yatılı olarak Manisa Kız Öğretmen Oku-

nın onu nasıl biçimlendirdiğini anlayabilmesi kolay değil. Ben bütün kitapları merak ettim her zaman. Sıradan aşk romanlarından polisiyelere gördüğüm her kitabı okumak istedim. Okuyamadıklarım da aklım kaldı. Yalnızca Emily Dickinson'ı okuyabilmek için İngilizce öğrenmek istedim. Asıl önemli olan bu merak sanıyorum. Bu gizemli arama tutkusunu. Dünyayı ve insan yüreğinin karmaşasını anlayabilme isteği. Sonra buradan, okumadan yazmaya yönelme, bu kargaşayı önce kendim için anlamlandırma ve kendimce düzene sokma çabası olmalı.

Resim öğretmenliğimin ilk üç yılı Samsun Öğretmen Okulu'nda geçti. Bakanlıkça gönderilen klasiklerin hızı kesilmiş ve epeyce ayıklanmış olsalar da öğrenciyken okuyamadıklarımı okuma, bazılarını yeniden elden geçirme fırsatı buldum orada. Dağınık olduğum yıllardı, zor bir sevdayı yaşıyordum, okumak tek avuntumdu. O günlerde tuttuğum üç ciltlik günlüğü "Ölü Erkek Kuşlar" yayımlandıktan sonra yırtıp, kapıcıyla kalorifer dairesine yolladım. Ne olur ne olmaz diye düşündüm herhalde, ölürüm de birileri basmaya kalkışır... Ama ilk eşime Samsun'dan her gün yazdığım mektuplar duruyor sanıyorum. Boşandıktan onbeş yıl sonra öldüğünde çocuklarıma kaldı onlar. Onları da yok etme fırsatını bulabileceğimi umuyorum ölmeden. Bunları şunun için yazıyorum, ben yazmaya böyle uzun mu uzun günlükler ve mektuplar yazarak başladım herhalde.

67-74 arası Manisa. Evlilik. Yeni bir düzen. Nezihe Meriç. Stendhal ve Zola'nın kimileri yeniden bütün eserleri. Nâzım Hikmet ilk kez. Derken birden iki çocuk, öğretmenlik, küçük, tutucu bir kent ve bu yoğunlukta çocuklarımin uyku saatlerini, ders aralarını kollayarak sürdürdüğüm okuma uğraşı. Esvahibim kentin tek kitapçısı. Ismarlı-

yorum, getiriyor. Çoğu zaman uykudan çalarak, birbuçuk vatlık bir gece lambasının ışığında okuyorum. Dickens, Füzûzan, Oktay Akbal, Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Yusuf Atılgan, Aragon, Neruda ve daha niceleri.

74. Yalnızlık, yeni bir düzen, dergiler. Öyküleri okuyorum, ben de yazabilirim, diye düşünüyorum, evet bu kadarını becerebilirim. Otuz yaşındayım. Tasarım kırkımdan sonra bir şeyler denemektir oysa. Biraz erken oldu ama neyse. Ağda Zamanı'nda yer alan ilk dört öykümü yazıyorum 1976 yazında. Türk Dili ve Varlık'a gönderiyorum

Yalnızca Emily Dickinson'ı okuyabilmek için İngilizce öğrenmek istedim. Asıl önemli olan bu merak sanıyorum. Bu gizemli arama tutkusunu. Dünyayı ve insan yüreğinin karmaşasını anlayabilme isteği. Sonra buradan, okumadan yazmaya yönelme, bu kargaşayı önce kendim için anlamlandırma ve kendimce düzene sokma çabası olmalı.

onları. Yaşar Nabi öykülerimi hemen yayımlıyor ve çok iyi bir öykücü dahası asıl romancı olacağım kanısında olduğunu yazarak mektubuyla yüreklendiriyor beni. Türk Dili Yazı Kurulu Başkanı M. Şerif Onaran da öyle.

Adımı ilk kez basılı gördüğümde paniğe kapılıp ağladım. Sırtıma kaldıramayacağım kadar ağır bir sorumluluk yüklenmiş gibi duydum kendimi. O günden bu yana

onyedi uzun yıl geçti. Bu duygudan ve bir daha yazamama korkusundan hiç kurtulamadım. Bir satırın başında sabahladığımda, yazmanın ağır ağır intihar etmek olduğunu anladığımda neden yazdığımı sordum kendime. Bir çok yanıt buldum belki ama hiç biri tek başına, bütünüyle açıklayamadı yazma eylemini niye sürdürdüğümü.

Okumayı öğrendiğim kırkdört yıldan bu yana aralıksız okuyorum. Çok sevdiğim kitaplar da oldu hiç beğenmediklerim de. Kimi kitapları baştan sona okumadan kimilerini defalarca okuyarak sevdim. Kitapla okur arasındaki ilişkinin gizlerini iyi bildiğimi sanıyorum. Bu çok özel ve tanımı zor bir deneyimdir. Yazmaya gelince kararsızım. Onyedi yılda hiç birini tam anlamıyla beğenmediğim, bitirir bitirmez soğuyup uzaklaştığım beş kitap yazdım. Ama kendimi yazar olarak göremiyorum bir türlü. Yazar olmak diye bir şey vardır belki, insanın bunun bilincinde olduğu durumlar vardır. Kendiyle övündüğü, ayrıcalığı olduğunu düşündüğü, kendini önemsedığı, hoşnut ve mutlu duyduğu anlar. Sonra okuduklarını kışkırdığı, hırslandığı ve kendisiyle yarışmaya ve boğuşmaya oturduğu zamanlar vardır. Ama çoğu kez yabancım kendime ve yazdıklarına ben. Yazmaya uğraşırken bıkıp usanıyorum kendimden ve yazdıklarımın. Yüzümü bir yerlerden biraz tanıyorum gene de yazdıklarımı görmek bile istemiyorum. Başkalarının gözüyle dıştan bakabilmeyi isterdim kendime. Elimde torbalarla pazardan gelirirken, vitrinlere bakarken, bir kitapta çok sevdiğim bir bölümü ararken, iki paragrafla on saat bir sandalyede oturup kalmışken görebilmek isterdim. Belki anlardım o zaman bütün okuduğum ve beslendiğim, okumakta olduğum ve okuyacağım yazarlar gibi bir yazar olup olmadığımı. ■

74. Yaşında Bütün Şiirleri'yle ŞİİR "TÜKENMEZ" DİYOR USTA OZAN MEHMED KEMAL

Yaşar Miraç

"Tükenmez" usta ozanın 60 yıllık şiir serüvenini sergilediği bir toplu şiir yapısı. Sayın Güngör Gencay'ın yayın yönetmenliğini yaptığı Gerçek Sanat Yayınları'nca Kasım 1990'da yayınlanan bu kitabı geçtiğimiz yıl bu zamanlarda edinmiş ve değerli ozan Mehmed Kemal'in şiirimizdeki yeri üzerinde yeniden düşünmeden edemedim. Bizim kuşaktaki toplumcu ozanlar, Mehmed Kemal'in şiirini genel bir olumsuzlama, benimsemiş ötesinde pek değerlendirmiş değildir. Hele daha genç kuşaktan ozan arkadaşlarımız ise adeta ondan habersiz durumdadır. Gerçi Mehmed Kemal ağabeyin alçakgönüllü, yalın yaşamı, gazetecilik mesleğinin hemen her biriminde yıllarca süren uğraşımın onu daha çok "gazeteci" olarak bizlere yansıtmış olması da bu yeterince ilgilendirilmemiş, değerlendirilmemiş üzerinde etkisi olmuştur. Fakat yine de daha genç kuşaklardan ozanlar olarak bizlerin onun şimdi "Tükenmez"de topladığı 4 eski şiir kitabındaki şiirlerinin Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri içindeki önemini ve değerini yeterince görüp anlamamızı, değerlendirmemizi engellemeliydi. Bu düşüncelerle kendi adıma Mehmed Kemal ağabeyin şiirlerini hakkınca değerlendirmemiş olmaktan üzünç duydum. O'nun şiirlerini yeniden okuyacak birçok ozan arkadaşımın da bu duyguları paylaşıcağımı sanıyorum.

Mehmed Kemal'in şiiri Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri içerisinde bugüne kadarki genel olumsuzlanmasının, değerlendirilmesinin ötesinde çok önemli bir özgün ustalığın anıtıdır. Son 70 yıllık şiir serüvenimize ozan Türk Şiiri'nin humor-ironi damarını, toplumcu bir tavırla öylesine özgün bir bireşime tabi tutmuştur ki hem kendi döneminden hem de daha sonraki şiir kuşakları ve anlayışlarından ozanlar arasında benzeri olmayan bir şiir kişiliği ortaya koymayı başarmıştır.

Humor, ironi ile yoğrulmuş bu toplumcu şiir hem şiir dili hem biçim hem de şiir niceliği olarak birbirini bütünleyen, birbirine tutarlı bir şiir yapısı çıkarır karşımıza. Türk şiirinde ozan kişiliği, şiir tarzı ile bu özgürlüğü ustalıklı saptanmış ozan sayısı hiç de öyle sanıldığı denli çok değildir. Şiirimizin bugün yaşayan Fazıl Hüsnü Dağlarca, Melih Cevdet Anday, Cahit Külebi, Atilla İlhan, Necati Cumalı, Can Yücel gibi usta özgün adlarıyla birlikte Mehmed Kemal'in adını ilk akla gelecek adlardan biri olarak sayabilmeliyiz. Belki böylece O'na ve şiirine bugüne kadar hak ettiği ilgi ve değeri yeterince göstermemiş olmamızı bir ölçüde de olsa başımsızlaştırabiliriz. Bu duygu ve düşüncelerle Mehmed Kemal ağabeye daha nice sağlıklı verimli yıllar diliyor, kendisiyle şiiri, yaşantısı ve günümüz sorunları üzerine halen çalışmakta olduğu Cumhuriyet Gazetesi'nde yaptığımız söyleşiye TYS Edebiyat okurlarına sunuyorum.

11 Nisan 1920'den başlayan 74 yıllık bir ömür ve 60 yıla yakın bir şiir serüveniniz oldu. Şiirlerinizi son olarak "Tükenmez" adıyla topluca yayınladınız. Bu ömür ve şiir serüveniniz üzerine neler söylemek istersiniz?

Şiirle tanışmam 15-16 yaşlarında başladı. İyi öğretici öğretmenlerimin özendirilmesiyle başladım. Daha sonra şiir başlıca amacım oldu ve şair denmesinden hoşlandım. İlk şiirlerimi nerede yayınladığımı şimdi tam tarihiyle söyleyemem. İlk kitabım 1945 yılında çıktı "Birinci Kilometre" adıyla. Ondan sonra ikinci kitabım 1952'de yayınlandı. "Dünya Güzel Olmalı" Daha sonra

Söz Gibi 1977'de Öğle Rakıları 1986'da yayınlandı. Şiirlerim topluca Milliyet Yayınlarından çıktı. Bütün Şiirleri adını taşıyordu. Sonra yeniden şiirler yazdım. Toplu Şiirler bitince onu yeniden yayınlamak istedim. Yeni yazdığım şiirleri de ekleyince bu kez ona yeni bir isim düşündüm.

"Tükenmez" adı bu aşamada ortaya çıktı demek. Bu ad birçok anlamı birden çağırıyor. Siz ne düşündünüz bütün şiirlerinize bu adı koyarken?

Şiir bitmiyordu yeniden yazıyordum. Bu anlamda tükenmiyor, bitmiyor şiir diyerek "Tükenmez" adını koydum. Yeni eklediğim

şiirlerle. Daha sonra da şiirler yazıyordum. Şimdi yeniden bir kitap yayınlamam gereken ilerde. O zaman da yeni bir ad koyacağım. Böylece birbirini tamamlayan bitmeyen bir şiir serüveni dile getirilmiş olacak.

Ben bu adı ilk okuduğumda sizin dediğiniz gibi tükenmeme, bitmeme anlamını düşünmüştüm fakat hemen ardından bildiğimiz tükenmez kalem de aklıma gelmişti. Ankara'da bir ara "Kalem" adlı bir içkili lokanta işletmiş olmanızı da hatırlayıp bu sözcüğü tükenmez kalemi de içererek kullanmıştı diye düşünmüştüm. Ayrıca sizi tanıdığımdan, sizin alçakgönüllü, kalender kişiliğinizle çok

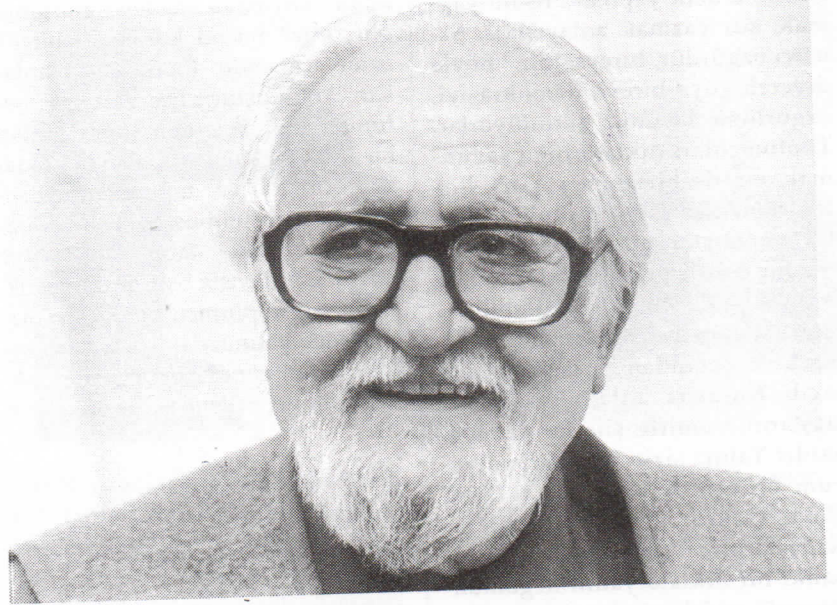
S Ö Y L E Ş İ

çakışıyor gibi bu tükenmez sözcüğü o anlamıyla da. Bilmem yanılıyor muyum? Tükenmez kalemde bir yalınlık, alçakgönüllük, kalenderlik var. Şimdi bunca zamandır şiir yazan değerli bir ağabeyimiz olarak düşünüyorum da sizin ozan olarak adı edebiyat ortamında çok sık gündeme gelen, tartışmalara neden olan bir serüven yaşamamışsınız. Daha çok kendi köşenizde şiir çabanızı sürdüren bir yaşantınız olmuş. Bu anlamda böyle bir bağlantı kurabilir miyiz, Tükenmez kalem anlamıyla..

Tabii kurabiliriz. Hem Tükenmez sadece tükenmez kalem anlamında değil, Anadolu'da bir şerbet yaparlar bir küpün içinde bütün sebzele-ri ve meyveleri koyarlar bir zaman sonra o alkollerleşir. Buna da tükenmez derler. Bu adı koyarken aklıma bu da gelmiştir. Bazı yerlerde tükenmez, sona erişilmez anlamında da kullanılır. Böyle bir şiir kitabı ismidir. Kendi hoşgörülüğü tevazusu içinde kitapların arasında yerini almıştır.

Türk şiirinin cumhuriyet döneminde çeşitli anlayış ve akımları olmuş. Bir de yaş kuşaklarına göre adlandırılmalar yapılmış. Sizi de 40 kuşağı ozanları içerisinde değerlendiriyorlar. Bu konuda "Acılı Kuşak" adlı sizin de bir kitabınız var. O dönemi, o kuşağın ozan ve yazarlarını anlatan. Şimdi isterse- nüz bu Kırk Kuşağı ve toplumculuk üzerinde duralım. Çünkü biliyorsunuz son zamanlarda modası geçti diyerekten birçokları toplumculuğu hırpalamaya, küçümsemeye çalışıyor fırsat buldukça. Nasıl bir kuşaktı 40 kuşağı ve siz toplumculuğu o dönemde nasıl algıladınız, şimdi toplumculuğu nasıl yaşıyorsunuz?

Şimdi, toplumculuk yaşıyor yine, yoluna devam ediyor. Biz şiir alanına 2. Dünya Savaşıyla birlikte çıktık. 2. Dünya Savaşında faşizmle kavgası vardı insanlığın. Dünya ikiye ayrılmıştı; bir tarafta faşizm

Fotoğraflar: Uğur Günyüz

bir tarafta demokrasiler. Bu kavga- da biz müttefikleri, demokrasiyi tuttuk. Fakat siyaset adamlarımız memleketimizde iktidarda bulunan hükümetler kâh demokrat cephe- den kâh miğfer devletlerinden yana oldular ve bu tavırla kâh bir tara- rafı tutanlar kâh öteki tarafı tutanlar hapse tıkdılar. 1940 kuşa- ğı bu çarpışmanın bu çarpışmada yerini bulmanın kuşağıdır. Ve işler bitip tavsadıktan sonra ben bu ku- şağın kitabını yazmak istedim. Bu şairlerin, bu yazarların çektikleri acıları anlatmak istedim. Adına da "Acılı Kuşak" dedim. Kitap ilgi gördü bugüne kadar 4-5 baskı yaptı. Daha sonra da aynı yolda yazarlar oldu.

Bir yerde bu 40 kuşağının isim babası oldunuz...

Denebilir. Sonra çeşitli adlarla ki- taplar yayımlandı en son "Fedailer Mangası" adıyla bu kuşağı andılar. Bunların hepsi doğrudur, yerinde değerlendirmelerdir. Acı çekmiş yazarlar, şairler için yazdığım bu kitap o zaman çok ilgi görmüştü. Fakat sonradan Türkiye'de 12 Martlar, 12 Eylüller yaşanınca artık o çekilen acılar bunların yanında

hafif kalmıştır. Bugün artık "Acılı Kuşak" biz değiliz, bütün bu 12 Mart ve 12 Eylülleri yaşamış olan bu faşizmlere göğüs geren ve bun- larla çarpışmış olan insanlar. Onlar bizden yana değil, artık biz onlar- dan yanayız onların arkasından gelmekteyiz. Yine bunu bugün bir tevazu olarak görmeyin. Çünkü gerçekten özellikle 12 Eylül faşizmi Türkiye'nin bütün diri, genç, çalış- kan, düşünceli olan, kahraman in- sanlarının da macerasıdır. Şimdi çok ızdırap vermiştir ülkemize 12 Eylül ve bağışlanamaz. 5 generalin Türkiye'nin düşünce tarihi üzerine geçirmek istediği zincir, kapatmak istediği kapak. Bunlar kırılacaktır. Ve gittikçe daha iyi anlaşılacaktır sosyalizmin büyüklüğü, toplumcu- luğun büyüklüğü. Bu serbest piya- sa ekonomisi adı altındaki aldatma- ca iyice kendini belirlediği zaman bunun yanlışlığı, ötekinin doğrulu- ğu daha iyi anlaşılacaktır.

Toplumculuğa bugün sırt çevi- renler, onu yerenler, küçümseyen- ler arasında bir zamanlar bundan yararlanmış olanlar da görülüyor. Bunlar genellikle şöyle bir suçla- ma içerisindedir: "toplumculuk,

S Ö Y L E Ş İ

ha sonra Dost yayınevi sahibi Salim Şendil 2. kitabımı bastı Daha sonra da hep profesyonel ilişki içinde kitaplarım paralı olarak basıldı. Bir yandan gazetecilikle uğraşırken bir yandan da şiir hep sürdü.

Şiir kitaplarınızdan ne kadar telif aldınız?

Şimdi ilk kitabım Birinci Kilometre 1000 tane basıldı. Tanesi 1 liraydı. 200 tane satıldı. Kitap sanıyorum 70 tanesiyle maliyetini karşılıyordu. O zamanın parasına göre önce 25-30 lira, daha sonra gene iki kere 20 lira almıştım. Yani o zamanın parasıyla 70-80 lira kadar telif almışımdır. Yine Salim Şendil'den de yüzde üzerinden toplu bir para aldım. 1000-1500 tane basılmıştı. Sonra Necati Tosuner "Söz Gibi"yi bastığında yine toplu bir para ödedi.

Peki bu yayınevleriyle yazılı bir anlaşma yaptınız mı?

Hayır sözleşmeyi söz olarak yaptım. Şimdi gazetecilik de yaptığımdan bu meslekten kazandığım para şiirden kazandığımın bir kaç kat fazlasıydı. Onunla karşılaştırılamaz bile.

Gelelim son şiir kitabınız daha doğrusu bütün şiirleriniz Tükenmez'e. Bu kitap için bir yazılı sözleşmeniz oldu mu?

Sözlü olarak. Yazılı yapmadım. Şimdi bu kitapta şöyle oldu. İlginç bir anlaşma yaptık. Kitap 3000 adet basıldı ben 1500'ünü kitabın telif karşılığını aldım. Çünkü piyasada şiir kitabım yoktu. Bu kitapları yavaş yavaş imzalıyor eşe dosta hediye ediyorum. Daha 800 tane evde duruyor. Yayınevi de kalan 1500 kitabı satış için dağıtımlara verdi.

Bugüne kadar birçok şiir seçkinde şiirleriniz yeraldı. Bu konuda sizden izin alındı mı, size herhangi bir telif ödendi mi?

İzin alan da oldu almayan da. Geçimim bu yüzden olmadığı için pek üzerinde durmadım.

Peki ozanların parayla satılan şiir kitapları ya da şiir seçki kitaplarından hakları olan telifleri almaya, bu konuda yaratılan emrivakilere karşı tavır göstermeye çalışmaları onların doğal hakları değil midir?

Elbette, yalnız dediğim gibi ben geçimimi gazetecilikten ve öteki kitaplarımdan sağladığımdan şiir kitaplarım ve antolojilerde yayınlanan şiirlerimden gelecek telif konusunda çok ısrarlı olmadım. Mesela bir yayınevi benim bir kitabımı 2 kez bastı fakat yayınevini durumu kötüye gittiğinden hiç telif alamadım. Fazla da üstünde durmadım.

"Öğle Rakıları" kitabınız yayımlandığında özellikle rakı sever şiir dünyasında büyük bir ilgiyle karşılanmıştı. Nasıl sağlığını yine öğle rakılarını sürdürmenize elveriyor mu?

Eskisi kadar değil ama ara sıra devam ediyoruz.

Son zamanlarda sanatçıların politikayla eskisinden çok daha ilgilendiği bir dönem yaşıyoruz. Politikada şarkıcıların, artistlerin yeralmalarını nasıl değerlendirirsiniz?

Şimdi ben politikada solcular tarafındayım. Bir şair olarak benim politikadaki solculuğumu karşılayacak bir parti yok ki girip orada politika yapayım. Politikaya giren-

lerin demek ki politik tavırlarına uygun partileri var. Onlar da o partilere girip politika yapıyorlar. Yani normal bir durum.

Bugünkü sol partilerin durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bence SHP ile CHP ile DSP'nin bir farkı yok. Bunların toplamı, diğer sol partilerin hepsinin toplamıdır beni ilgilendiren. Bunun için falan partiye filan girmiş. Bu bugünkü durumda bir solcu şair için yalnızca bir seyrircilik durumudur.

Peki solun bizdeki gelişimi üzerine neler söylemek istersiniz?

Solculuk çeşitli hareketler içinde zamanımıza kadar geldi. Denemeleri var. Örneğin TİP deneyi. O dönemde sol kendini bir örgüt altında toplamıştı. Fakat solun yapısından gelen bir şey var. Sol daima içinde bir tartışmayı da beraberinde getirir. Bu da bölünmeyi parçalanmayı beraberinde getirir. Tam filiz veriyor, ışık veriyor denirken TİP böyle bir bölünmeye uğradı. Bu zamanımıza kadar yansımıştır. Sol ancak bu bölünmüşlüğü yendiğinde ki bu seçimlere de darmadağın bir biçimde girmektedir, yolu açılacaktır. Onun için sol bu muharebeyi de atlatması lazımdır. Bu seçimlerin sonuna bakmak lazımdır. Buradan çıkacak sonuçlara göre sol kendini toparlamak konusunda zorunlu olarak bir tavır alabilecektir. (*)

Uzun zamandır İstanbul'da yaşı-

S Ö Y L E Ş İ

yorsunuz.

1969'dan beri.

İstanbul'un belediye başkanlığı seçimi için neler düşünüyorsunuz?

Şimdi görülüyor ki SHP birtakım hatalar işleyerek partisi içinde anlaşmazlığa gitti. Sonunda bunu tatlıya bağladı ve bir sanatçı aday gösterdi. Şimdi bu büyük güçler karşısında sanmıyorum ki başarı kazanıp seçilebilsin. Bunun dışında ANAP kalıyor. Bu parti disiplinli bir parti ve sermayenin partisi. Bir de Refah Partisi var. Bu parti de başka bir anlayışta. Ondan korkuluyor. Ben şunu söyleyeyim şimdi Refah Partisinden hiç korkulmasın çünkü gelsin bakalım eskiden biz solcuyuz diye bizden korkarlardı gelsin dediler geldi görüldü. O da gelecektir görülecektir. Ve toplum onu da kendi içinde eritecektir. Bir de denenmiş olan Dalan var. Dalan da Sözen'in hatasına düştü. Adaylığını koyar koymaz Sözen'e hücum etti. Vaktiyle de Sözen Dalan'a hücum etmişti. İkisi de antipatik oldukları böylece ödeştiler. Ben, İlhan Kesici sermayenin tuttuğu adam olarak belediye başkanlığını alırdırım.

Peki İstanbul'un en başta çözülmesi gereken sorunu ya da sorunları nelerdir sizce?

Şunu yapsınlar diye söylemeyeceğim. Yapılanları bundan 1-1.5 ay önce bir gazeteci olarak N. Sözen bize göstermişti. Bu metro şahane bir şey. Yerin altında 5-6 kilometre tünel kazılmış. Bunu başlatmak çok ciddi bir iş. Diğer yönden su sorunu var İstanbul'un. Kar yağar yağmur yağarsa su oluyor. Trafik sorunu var. İstanbul'un sorunlarını çözme hiçbir belediye başkanının yapabileceği bir iş değil. Ve bu İstanbul batacak kendi çirkefinin içinde kendi çürüyecektir.

Ankara'da geçen yıllarınızdan, gençlik döneminizdeki arkadaşlıklarınızdan ve daha sonra yaşa-

dığınız "Kalem Lokantası" deneyinizden söz edelim biraz da isterse-

O zamanlar şair, yazar, ressam arkadaşlarımızla belli yerlerde dost çevrelerinde toplanır güzel sohbetler ederdik. Çok iyi arkadaşlığımız olurdu. Bu 1960'lara kadar sürdü. Daha sonra dağıldı. "Kalem" 1965'ten sonradır. Bir gazetede çalışıyordum. Gazete el değiştirdi. Ben de işsiz kaldım. Pozisyonumuz itibarıyla öyle hemen de iş bulamadım. O zaman tutup bir kitabevi

AKŞAM İNİYOR

*Yalnızlık gün gibi çöküyor
Omuzlar yerine beyinde ur
Duydukça düşünmeli
Düşündükçe şaşmalı
Çocuklar çekip gidiyor
Akşam iniyor omuzlarıma
Bana böyle bakma
Bakma ölürüm.*

açayım dedim. Kahvehane yeri vardı. Orayı kiralamayı düşündüm. O sırada bir arkadaşım "bu kadar masa sandalye hazır varken bırak kitabevi açmayı bir meyhane açalım" dedi. Peki dedim ve meyhane yaptık. Ve bir hayli iş yaptık.

Sanırım o zamanki yazarların, ressamların, ozanların toplandığı bir yer olmuştur Ankara'da.

Tabii.. Çok güzel bir ortamdı. Fakat 1968'de onu kapatıp İstanbul'a geldik. O da şöyle oldu. Bir gün Erol Simavi geldi Kalem'e. Ben daha önce Hürriyet Gazetesinde de çalışmıştım. "Ne yapıyorsun" dedi. Ben de "gazetecilik yapacak iş bulamadık, meyhanecilik yapıyoruz" dedim. "Gel İstanbul'a gazetede çalışırsın" dedi. Biz de Kalem'i kapatıp İstanbul'a geldik. Hürriyet'te 5 yıl çalıştık.

Gazetecilikte uzun yıllarınız geçti. Nasıl başladı bu serüven?

Ben daha lise yıllarımdayken yazı merakımı bilen hocam Muhittin Arkan beni Ulus Gazetesine getirdi. O Ulus Gazetesinde yazıyordu. Beni memleket masası diye haberlerin toplandığı bir masaya verdiler. O sırada çok partili demokratik hareket de başladı. Yeni gazeteler çıktı. Kudret Gazetesinde çalıştım. Sonra Yeni İstanbul'da 9 sene çalıştım. 1960'ta Vatan Gazetesinde, sonra Akşam, Hürriyet, Yeni Gazete, Günaydın gibi gazetelerde yazdım. Sonra da Cumhuriyet'te.

Gazetecilik dönemi yazılarınız ve anılarınız kitaplaştı. Bu arada roman türünde de denemeleriniz oldu.

Benim romanlarım otobiyografik romanlardır. Bir tür anlatı. Benim kendi kişiliğimle çevremdeki çatışmayı anlatan romanlardır.

Şimdi, gazetecilik işinizin geliri olmasaydı kitaplarınızın geliriyle bir ozan ve yazar olarak geçinebilir miydiniz?

Geçinebilirdim. Çünkü o zaman bu alana daha çok eğilecektim. Zaman ayıracaktım. Çünkü çıkan kitaplardan belli. Şimdi mesela "Haber Yolunda 50 Yıl" 4000 basmıştır. Aşağı yukarı 20 milyon telif aldım. Diğer kitaplarımı da düşünürsek geçinebilecek bir gelirim olurdu.

Yine ozanlık yönünüz üzerine söyleşelim dilerseniz. Şimdi "Tükenmez" deki şiirlerinizi daha önce çeşitli aralıklarla kitaplarda ve dergilerde okumuştum. Böyle hepsini bir arada okuyunca şiiriniz üzerinde daha genel değerlendirmeler yapma olanağı buldum. Örneğin boyut olarak daha çok kısa şiirler yazmışsınız. Uzun şiir denemeleriniz olmamış denebilir. Kısa şiir bir tür sizin tarzınız olmuş. Burada şiire başladığınız yıllardan kalma bir seçim yada etki-lenim söz konusu mu?

Bende çeşitli etkiler olmuş olabilir. Şimdi öyle şiir vardır ki "İstanbul" şiiri gibi. Bu şiir için Ahmet

S Ö Y L E Ş İ

Muhip Dranas demiştir ki "öyle mühim bir şiir yazılmadı. Sen devam etmedin. Sen bize yol gösterecektin". Aradan yıllar geçti bir gün Ataol Behramoğlu bu şiir için "çok güzel bir şiir, değeri anlaşılmamış bir şiir" dedi. Şimdi bir şiirle iki ayrı zamanda 2 farklı şairin bir güzellik, değer keşfetmesi benim şiirim karekteri üzerinde ipuçları vermektedir. Benim şiirim çizgisi doğrultusunda böyle parça parça örnekler verip geçiyorum. Bu şiirlerin parça parça oluşu böyle. Kimi satiriktir, kimi dokuncadır. Şimdi burda çeşitli şiirler var. Ve bir dönemi de anlatmaktadır. Rahmetli İ. Soysal'ın antolojisinde benim şiirlerimi en son şiirlerimle değiştirmiş. Mümtaz Soysal hoca görmüş ve bir şair buluşu olarak bunun makalesini yazmalı demiş. Bu şiirlerimin hepsi bana göre kendi kendimi yenilemelidir. Bir sürü şair şiire devam etmektedir. Kendi kendini yenilemiyorsa onun şiiri donmuş kalmıştır. Kısa da olsa ufak tefek de olsa benim şiirlerim kendi kendini yenilemiştir denebilir.

Destan şiir denemeleri hiç düşünmediniz mi?

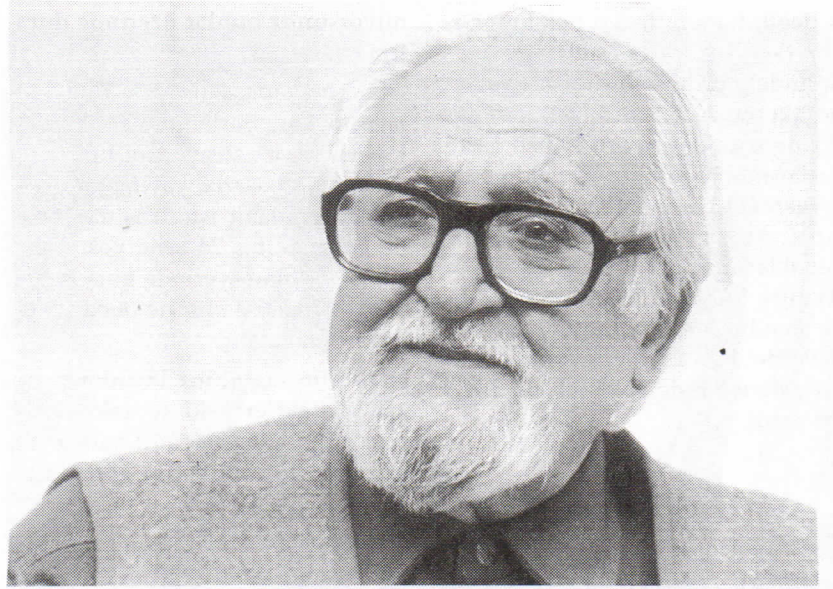
Destan büyük bir şey benim gözümde. Ben o büyük şeye varamadım. Büyük destanlar yazılmıştır. Nâzım, Dağlarca ve başka şairlerce.

Türkiye Yazarlar Sendikası üzerine neler söylemek istersiniz?

Şimdi. Tabii koruyucu gibi gözükmesi, bir örgütün yazarların bir yerde toplanması iyi. Fakat sendika değil. Sendika olabilmesi için bir örgütün çalışanla çalıştıran arasında bir görev üstlenmesi gerekir. Şimdi TYS'nin böyle bir işlevi yok. Yaptırım gücü yok. Bir de çok ünlü kişiler sendika işlerini kendilerinin bazı işlerine göre ayarladılar. Bu da sendikanın etkinliğini azalttı.

Sizce TYS nasıl olmalı neler yapmalı?

Ben yıllarca sendikacılık yaptım gazeteci olarak. Örneğin Ankara

Gazeteciler Sendikasının başkanlığını yaptım. Yine Türkiye Gazeteciler Sendikası 2. Başkanlığı yaptım. Yani bu sendika konusunu bilirim. Bu zor bir iştir. Bir kere yaptırım gücü olacak. Yani toplu sözleşme hakkı ve grev hakkı olacak ortak masada müzakere edilebilecek.

Sizin gezi yönünüz oldukça zengin. Gazetecilik yıllarınızda Anadolu'yu sık sık dolaşmışsınız.

On kere firdolayı Türkiye'yi dolaştım. Ama bunların hepsi de 10-15 yıl önceydi. En son İsmail Gülgeç'le seçim gezileri nedeniyle dolaştım. Şimdi artık çağırıldığında gezi yada toplantılara katılma amacıyla biryerlere gidiyorum.

Ankara'yı özlüyorsunuzdur sanırım, en son ne zaman gittiniz?

Ankara'ya en son geçenlerde bir film festivali nedeniyle gittim. Benim "Türkiye'nin Kalbi Ankara" diye bir kitabım vardır. Bu isimle bir film yapılmış beni de çağırıldılar gidip konuşma yaptım. Bir de Enver Gökçe için bir, anma günü yapmışlardı, onun için çağırıldılar. Enver'in anılarında benden bahseden bölümler varmış. Bir kitabevi bunları yayınlamış beni de davet ettiler.

Mizahla ilginiz şiirlerinizdeki

satirik öğelerin dışında nasıl geliştirdi? Mizah çevresinde.

Akbaba dergisinde Ankara Notları diye yıllarca yazılar yazdım. Kitaplarıma almadığım kimi mizah şiirleri yaptırım gücü de bu tür dergilerde yayınlanmıştır.

Tekrar son yıllarda giderek öne çıkan laiklik ve ona karşı güçler arasındaki çatışmaya değinelim isterseniz. Laiklik konusunda nasıl düşünüyorsunuz?

Bu konudaki çatışma çağdaş olanlarla olmayanlar arasındaki bir çatışmadır. Burada dini kullananlar var. Laikliğin ne kadar önemli bir şey olduğu anlaşılmaya başlandı. Keza Atatürk'ün laikliği uygulaması da onun büyüklüğünü bir kez daha ortaya çıkardı. Şimdi bu laiklik tartışmaları baş mesele gibi görünüyorsa da laiklik yandaşları daha da çoğalacaktır.

1920'de doğan 70 yıllık cumhuriyetin tanığıdır. Bu 70 yılı yurttaş Mehmed Kemal olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şimdi hep bir arama süreci yaşadık. Bir kere yüzyıllardan beri Osmanlı dönemi yaşamış bir müslüman padişahlık ülkesinin laik cumhuriyetçi bir ülke olması kolay

S Ö Y L E Ş İ

iş değil. Bunun değeri pek bilinmiyor. Ben Ankara'da Denizciler Caddesinde oturdum. Atatürk o zaman ordaki müze açılışına gelip giderdi. Biz de sokakta oynardık. Ben 12-13 yaşlarında çocuktum. O geldiğinde hemen ciddileşir ona selam dururlardı. Atatürk de bize selam verir yanaklarımızı okşar giderdi. Şimdi, Atatürk bulunduğu durumu ciddiye alan bir insandı. Bugünkü yöneticilerde bunu göremiyoruz. Atatürk döneminde solculuk da ciddi bir şeydi.

ÖLÜR GİBİYİM

*Sesin karanlıkların içinde
Suda yüzen bir tren
Nice bulup
Nice yitirmelerim
Seni istasyonlarda
Bir tren sesi
Bir türkü
Göz açıp kapamadan
Dur, ölürebiliyim
Seslerin arasında*

Biliyorsunuz son zamanlarda bizim Cumhuriyetimiz için de Fransa'da olduğu gibi numara koyma anlayışı moda oldu. 1. Cumhuriyet 2. Cumhuriyet diye..

Şimdi bu cumhuriyete 1. 2. demekle iş yürümez. Bu işin politikalarına bakmak lazım. O zamanların adamlarından birini alalım: Recep Peker mesela. Onun o zaman yurttaşlık bilgileri türünden bir kitabı vardır. Bunları ciddiye alan adamdır. Bugün 1. Cumhuriyeti sahiplenmiş ki 2. Cumhuriyeti sahiplenmiş çıksın. Cemal Gürsel geldiğinde de böyle yapmak istediler. O zaman İsmet Paşa bunun şiddetle karşısına çıktı. "Sonu gelmez bunun" diye. Zaten sanıyorum şimdi bu cumhuriyet tartışması da bitmek üzere.

Son olarak bundan sonra neler yapacaksınız neler yapmayı düşü-

nüyorsunuz bunlar üzerinde durulm isterseniz.

Bir şey yapacağım yok. Biraz yazılarım var. Şiirlerim var. Bunları toparlamaya çalışıyorum biri gelip de bunları basarsınız, yayınlarız derse onlar yayınlanır işte. Yaş da 74 daha ötesinde bir 74 sene yok. Gerçi şimdi sağlığım yerinde ama birkaç yıl içerisinde ne olur ne olmaz. Sağlığım bozulabilir.

Dilerim sağlığınız bozulmaz. Sizin yaştakiler eski toprak olarak bizlerden daha dayanıklısınız. En azından bir 2000 yılını görmek istiyorsunuzdur.

Görmek isterim tüm denemelere rağmen bir büyük seçim daha görmek isterim. Bir büyük halk hesaplaşması biçiminde bir seçim.

Zamanınızı nasıl geçiriyorsunuz? Yazın nereye gidiyorsunuz?

Daha çok evdeyim. Bazı günler gazeteye gidiyorum. Köşe yazılarımı yazıyorum. Yazları da pek öyle yazlık bir yere gitmiyorum. Ben evdeki rahatı bulamıyorum başka yerlerde.

Yazarlar için dinlence köyleri gibi yerler rahat edeceğiniz bir ortam olsa siz de yazları buralarda geçirmek ister miydiniz?

Olsa iyi olurdu. Gazeteciler için var. Onda da sen ben bizim oğlan. Belli bir düzen yok. Ama bu yaz 1 ay bir tatil yapacağım.

TYS Edebiyat için yeni şiirlerinizden birkaç örnek verebilir misiniz?

Tabii. Bu üç şiirim 90'dan sonra yazdıklarımın örnek olabilir.

TYS Edebiyat okurları adına teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ederim. YYS Edebiyat okurlarına selamlarımı iletirim.■

(*) Mehmed Kemal ile bu söyleşi 27 Mart yerel seçimlerinin hemen öncesinde yapılmıştır.

1994 Sait Faik Hikaye Ödülünü Kazanan**OSMAN
ŞAHİN'E
SORULAR...**

Erdal Doğan

Son olarak "Selam Ateşleri" yaptığınızla 1994 yılı Sait Faik Hikâye Ödülünü kazandınız. Öykücülüğünüzün gelmiş olduğu son noktayı kısaca nasıl değerlendirdiyorsunuz?

Öyküye ilk başladığım yıllarda, mayosunu giydiği halde denize bir türlü giremeyen, deniz kıyısında kararsızca dolanan bir insana benzetirdim kendimi. Öyküye bir türlü başlayamazdım; önümdeki dosya kağıtları geçilmez bir okyanusa dönüşürdü. Bir de konu seçmek, konunun peşinden gitmek gibi bir eğilimim vardı o zamanlar. Bu anlayışımı çok çalışarak, çok okuyarak yenebildim sonunda. Dile, anlatıma, sözün gücüne yönelirken 'özü'de gözardı etmemeye çalıştım. Ayakları topraklarımıza, kendi kültürümüze basan, evrensel insan özleriyle yoğurulmuş, işlek, ışıltılı, coşku- lu, şiirli, ulusallıktan evrensele açılan bir noktaya varabildiğimi sanıyorum. Her türlü yanılmaya da, eleştiriye de açığım. 'Ay Bazen Mavidir, Adı Berdan, Köstebek, Kayalara Vurmuş Suretin, Değişim, Selam Ateşleri' gibi öykülerimi örnek gösterebilirim. Bazı kişiler, öykülerimin kaynağına bakarak, onları kırsal kesim edebiyatı diye görmemezlikten geliyorlar. Oysa evrenselliğin köylüsü, kasabalısı, kentlisi yoktur,

S Ö Y L E Ş İ

olamaz. Evrenselliğe sınır konulamaz.

Sait Faik'in Türk edebiyatındaki yeri ve önemini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sait Faik'in sanatı üstüne bu güne değin birçok kitap yayımlanmış, yüzlerce araştırma, inceleme, eleştiri yazılmış, söyleşiler düzenlenmiştir. Böylesine büyük bir yazar için benim burada söyleyeceklerim az kalır, ya da, daha önceki söylenenlerin tekrarı olur. Ama yine de bir şeyler söylemem gerekiyorsa:

Sait Faik, öykücülüğümüzde devrim yapmış, kendisinden sonra gelen yüzlerce öykü yazarını, milyonlarca okurunu derinden etkilemiştir. Sait Faik, gerçek yaşamında olduğu gibi öykü sanatında da kurallara, kalın çerçevelere, hazır kalıplara karşı olmuş, onları aşarak öykücülüğümüze o güne değin bir örneğine rastlanmayan yepyeni bir öykü düzeni getirmiş, öyküyü 'olay'ın tutsaklığından kurtarmıştır. Herkesin her an başına gelebilecek, küçücük, sıradan olayları, zengin bilinçaltı dünyasına indirgeyerek, yoğurup yazmış, okurlarının duygu ve düşüncelerini ateşlemiştir. İçinden geldiği gibi kendi yaratılışına uygun öyküler yazmış, toplumun kurallarına uyacağım diyerek kendi kişiliğini gizlememiş, yaşamında olduğu gibi öykülerinde de dürüstlükten yana olmuştur. Bu nedenle öykülerindeki tazelik her zaman Sait Faik kokar.

Sait Faik öykülerini yazmaya başladığı yıllarda, kendi öykü anlayışına uygun hazır bir okur kitlesi de yoktu. Sait Faik öykücülüğünü geliştirirken kendi okurlarını da geliştirmiş, yaratmıştır.

Peki Sait Faik'in, sizin öykücülüğünüz üzerinde bir etkisi oldu mu?

Birçok büyük öykü yazarımız

Osman Şahin, 1994 Sait Faik Hikaye Ödülünü alırken.

gibi Sait Faik Usta'nın yapıtları da derinden etkilemiştir beni. Sait Faik, en başta neyi iyi biliyor, tanıyor, onları yazmıştır, asla yapaylığa, sığlığa kaçmamıştır; kendisine, yaşama, öykü sanatına ve okurlarına olan saygısından ileri geliyordu bu. Öykülerindeki yalınlık, açık seçik bir dille yazılmış olması, fazla edebiyat yapacağım diyerek gereksiz ayrıntılarla okurunu sıkıp bunaltmaması, günübürlüğüne ekmeğini kazanmaya çalışan, küçük sıradan insanları yazması, onlara hep sevgiyle bakması benim öykülerimde de vardır.

Ödülleri, sanatçı ve yazarlar için olumlu bir itici güç olarak görüyor musunuz?

Elbette. Nüfusu altmışiki milyonu bulduğu halde kitap satışları en aza inmiş, kültür çölüne dönmüş, bunun yanında topa iyi vurduğu için milyarları futbolcularına ödeyen, medyaların büyük boyutlardaki ahlaksızlıkların, namussuzlukların yaşandığı, insan terinin sudan ucuz olduğu günümüzde, yazara, sanatçıya verilen bir ödül, bir tür can suyu yerine geçiyor. Ödülü alan yazar, bir sü-

re gündeme geliyor, çok satışlı gazeteler, dergiler onunla konuşmalar yapıyorlar, TV.lerde gösteriyorlar, resimleri çıkıyor, kısacası ödülü alan yazarımız, bir milyar liraya yapılamayacak bir tanıtımın içinde buluveriyor kendini. Bu arada kitabı biraz fazla satıyor, aranıyor, yazarın kendine güveni geliyor, onurlanıyor, sorumluluklar duyuyor, çalışmak için istekleniyor. Eh böylesi bir ülkede de bunlar az şey değil...

Yeni çalışmalarınız...

Halen çalışmakta olduğum dört yüz sayfalık bir belgesel roman var elimde. Adı: **Fıratın Sırtındaki Kan**. Bir de üzerlerinde severek çalıştığım üç öykü kitabım var. Adları: **Gökyüzü Falcısı, Kelebek Mektupları, Ev Karadır. Ev Karadır**, kenti anlatan, içiçe girmiş öyküleri içeren 'nüvel' bir öykü türü. **Gökyüzü Falcısı** ile **Kelebek Mektupları** ise kendi içlerinde mitsel derinlikler taşıyan, kendi öykücülüğüm içinde anlatımın, dilin, şiirin, coşkunun, rüzgarın, bilgeliğin ve tutkuların doruğa çıktığı öyküler diyebilirim. ■

EKSI BEŞ KELAYNAK

Semsettin Ünlü

Önceleri herkes gibi bana da öyle gelirdi; doğada sıfır varmış gibi düşünürdüm. Oysa biraz garip bir kavramdır bu sıfır. Ta ilkokulda bize öyle öğretmişler; biz de iyiden iyiye yerleştirmişiz sıfırı yaşamımıza.

Düşünelim bakalım; sıfır var mı doğada? Doğada yoksa, nereden bulmuşuz biz bunu?

Kelaynak kuşlarının soyu tükeniyor; güzün sıcak ülkelere göç edenlerden çoğu geriye gelmiyor; koruma altına alınanlar da çoğalamıyor; soyları tükendi tükenecek... Yüzlerceydi; onlara, on beşlere, şimdi de iki üç çifte düştü sayısı kelaynakların. Onlar da yok olunca, sıfır! İşte bulduk sıfırı...

Bulduk mu, bu mudur doğadaki sıfır? Kelaynak kuşlarının sayısı bir, tek bir sayıdan az olunca sıfır mı oluyor? Sözgelisi; "1995'te Birecik'teki kelaynak sayısı sıfır olacak..." denilse, buradaki sıfır sözcüğü; "su sıfır derecede donar," tümcesindeki sıfır sözcüğü ile eşanlamda mıdır?

Kelaynak kuşlarının soyu tükense de, bu tükeniş doğanın belli bir zamanında (belki 1995 ile sonrasında), Birecik'te gerçek olan bir durumdur. Kelaynak kuşlarının sayısını betimleyen "sıfır", zamana, yere göre anlam kazanan bir betimlemedir; bir bakıma, o bile değildir... Hele hele "eksi" kavramı -eksi sayılar- ne kelaynak kuşları için ne de doğada var olan canlı cansız nesnelere için bile anlamlı değil. Sözgelisi, "eksi beş kelaynak" doğal değil, yapay bir betimleme... soyut! İnsanoğlunun, karmaşık bulduğu doğayı, evreni çözümleme arayışlarında kendi kendine bulup geliştirdiği yöntemler-

den biri...

Sözgelisi; sıfır derecedeki ısı, eksi beş derecedeki ısı... Doğada var olan bir sıcaklığı betimler. Sıfır kavramı olsa da olmasa da, o ısı doğada karşılaşılabileceğimiz, duyumsayabileceğimiz bir ısıdır; somuttur.

Kaç yüzyıl olmuş sıfır kavramı bulunmalı? Altı yüz, yedi yüz yıl... Ondan önce de ısının eksi beş dereceye düştüğü kesin... Ama, "eksi beş kelaynak" betimlemesi olanaksız.

"Sıfır", soyutlamada bir kolaylık... Kolaylık da her tümcede bir başka "sıfır" kavramı ile karşı karşıya oluşumuza ne demeli? Solda sıfır başka, sağda sıfır, ooo çok başka! "Sıfıra sıfır, elde var sıfır..." nasıl olur? Eksi beş metre, sıfırın altında sayılsa da bir yüksekliktir; eksi altı metre, eksi yüz metrenin çok üstünde bir yüksekliktir. Oysa eksi beş lira, beş bin lira; borç, alacak, verecek kavramları ile birlikte düşünülmezse, elle tutulabilir, gözle görülebilir hiçbir şeydir.

Aslanın korkak olanı ya da yiğit olanı yoktur. İnsan soyunun önce kendine, sonra başka canlılara yakıştırdığı nitelermelerdir korkaklık da yiğitlik de... Yiğitin nasıl yiğit, korkağın nasıl korkak olduğu, kitaplar kitaplar dolusu yazılı birikimden sonra bile tartışmalıdır; kesin değildir. Sevgi de, aşk da, barış da, savaş da, suç da, ceza da, güzel de, çirkin de öyle... Soyut sözcüklerin kavram karşılıkları zamanla, yerle değişir, değişimlidir. Böyle oluşu, soyut kavramlar aracılığı ile varılan (vargıların) yargıların doğruluğu üstündeki uslamayı kuşkulu kılmıyor mu?

Soyut kavramlar; oluşturulmaları aşamısında; kişiye özgü tasımlamalardan, düş dünyalarının aydınlığından bulunup çıkarılmışlardır. Bulup çıkarılanlar, sanatçılar, bilim adamları, yalvaçlar, yorumcular ya da toplumun ortak bilincidir. Böyle olduğu için; soyut kavramların gerçek dünyada elle tutulur, gözle görülür

karşılıkları bire bir verilemediği için; kuşkular, yanılgılar, saptırmalar da vardır soyut kavramların çizdiği, belirlediği, egemen olduğu yaşam biçimlerinde. İki kere ikinin dört ettiğinin bile tartışıldığı bir alandır bu!.. Örneğe, yağmurun yağdığı, suyun donduğu, kaynayan suyun buharlaştığı doğrudur da; bunların her zaman her yerde; söz gelişi sıfır derecede donduğu, yüz derecede buharlaştığı, doğru değildir. Oysa, suyun kaynama ya da donma olgusu, deniz düzeyinde de, bin metre yukarda da aynı olgu; donma, buharlaşma olgusudur. Değişen suyun donma ya da kaynama niteliği değil (onlar doğaldır, gerçektir), bizim sıfır ya da yüz derece diye yaptığımız soyutlama imleridir.

Soyut kavramların egemen olduğu yaşam biçimleri, insan soyunu doğadan, doğal yaşamdan ayırmış; bilgi dolu, karmaşık, çoğu düşsel bir dünyaya özendirmiştir sanki de... Soyut kavramları yaratan da, onlarla birlikte yücelip alçalan da insanın kendisidir. Ustan gönüle akan doğa sevgisinin pınarları da; yıkıcılığın, yok ediciliğin, çıkar tutkusunun bulanık suları da; hiç kuşkusuz bu kaynaklardan gelir. Tanrıdan ateşi çalan da, çaldığı şeyin alazında aydınlanan, yangısında yanan da insanın kendisi değil midir?

Ayağı toprakta, başı yukarda olanıdır insanoğlu... Usundan başka, varlığını sürdürebileceği bir gücü pek yok gibidir: Koştığı; kaçtığı, kovulduğu; dişi, tırnağı, kasları, duyuları ölçülüp sıralansa; nice canlıdan sonra, geride, alt basamaklarda kalır. Kurttan, kuştan, ateşten, çamurdan kendine tanrılar arayışı insanın, güçsüzlüğüne güç katabilme arayışından başka nedir ki? Binlerce yıl süren bu arayışlardan sonra, soyut kavramlarla dolu bir dünya yaratmak da böyle bir sığınış olmasın sa-kın! ■

*Aramızdan Ayrılışının 31. Yıldönümünde
Büyük Ozam Saygıyla Anıyoruz*

NÂZIM HİKMET, ATATÜRK VE İNÖNÜ İLE İLGİLİ NOTLAR

Ender Kamil Boyacı

Nâzım Hikmet'in 1938 yılındaki trajedik mahkûmiyeti nedeniyle, Nâzım Hikmet, Atatürk ve İnönü ilişkileri üzerine basında ve çeşitli yayımlarda, aslı olmayan ve spekülâtif mahiyette birtakım hikâyeler uydurulmaktadır.

"SALKIMSÖĞÜT" VE "BAHRİ HAZER" ŞİİR PLAĞI:

1930 yılında Nâzım Hikmet, o güne kadar görülmemiş bir yenilik yaparak Columbia plaklarına Salkım Söğüt ve Bahr-i Hazer şiirlerini okumuştur. Bu plak, Atatürk'ün de ilgisini çekmiş olmalı ki, Çankaya'da bir gün bu güzel şiirlerin içinde bulunan plağı dikkatle ve can kulağıyla dinlemiştir. Bundan sonra rivayet muhtelifdir:

a) Ergun Göze ve fikirdaşlarına göre, Atatürk, bu plağı kırmış ve güya "bu plaktaki şiirlerde memleketin temelini dinamit koyan düşman bir zihniyet var" demiştir.

b) Atatürk hakkında asılsız anekdotlar uydurmayı seven Çankaya yârânına yakın bir çevre ise, Atatürk'ün "Çok büyük bir şair, şairi asmalı, sonra da mezarının başında ağlamalı" dediğini iddia etmiştir.

c) Atatürk'ün bu iki şiiri can ve gönül kulağı ile dinledikten sonra, Nâzım Hikmet için "Çok büyük

bir şair, ne yazık ki komünist bir şair" şeklinde bir not düştüğü söylenir ki, doğrusu budur. Kemal Sülker üstadımız da bunu doğrulamıştır. Atatürk gibi sanatçı ruhlu, ince fikirli bir insanın, bir şiir plağını kırması veya şairi asmaktan bahsetmesi olacak bir şey değildir. Atatürk, Nâzım Hikmet'in Kemalizm saflarında yer almamış olmasından dolayı üzülmüş olabilir, o kadar.

DOLMABAĞÇE SARAYI VE "DENİZ KIZI EFTALYA"

Yine 1930'larda, Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda şairler ve edipler ile birlikte meşhur sofrasında dil, tarih ve sanat sorunlarını görüşürken (geceyarısına doğru) Nâzım Hikmet'i Saray'a çağırıp onun sesinden şiirlerini dinlemek arzusu izhar eder. Nâzım Hikmet o tarihlerde Cihangir'de oturmaktadır. Geceyarısına doğru evinin kapısı çalınır, üniformalı biri (polis veya subay olabilir) Atatürk'ün kendisini Saray'a davet ettiğini bildirir. İşte, bundan sonra rivayet muhtelifdir:

a) Güya Nâzım Hikmet, kapısına gelen görevliye "Ben Deniz Kızı Eftalya değilim, siz yanlış kapı çaldınız" diyerek davete icabet etmeyeceğini söylemiştir.

b) Nâzım Hikmet, görevliye hitaben "Özür dilerim, Paşa hazretlerinin huzuruna çıkacak uygun bir kıyafetim yok. Gazi Paşa beni bağışlasın" demiştir ki, doğrusu da budur.

Atatürk ve Nâzım Hikmet, yaşadıkları çağda, en iyi eğitimi ve terbiyeyi almış, Türkiye'nin yüz akı, insani ilişkilerde örnek olacak yapıda kişilerdir. Atatürk, Nâzım Hikmet'i o zamanın ünlü hanendesi Deniz Kızı Eftalya'ya benzetecek bir kişi olmadığı gibi, Nâzım Hikmet de yaptığı devrimlerin büyüklüğünü takdir ettiği bir Devlet Başkanının ricasını kırarak ve çirkin sözlerle reddedecek yapıda bir insan değildir. Nitekim, Kemal Sülker üstadımızın "Nâzım Hikmet

Dosyası" kitabında bu hususta bir ipucu, bir delil de vardır: Atatürk, hastalığının kendisini bitirmeye başladığı bir dönemde, Nâzım Hikmet için **"Ben tanırım, mert oğlandır o. Gelmesi için haber gönderin. Belki konuşma âdâbında bir kusur işlerim diye gelmedi"** şeklindeki bir konuşma yapmıştır (Bkz. Cumhuriyet, 20 Ocak 1994, Ankara Notları-Mustafa Ekmekçi-Ötesi Boş Lâf başlıklı yazı).

Atatürk'ün kişiliğini, karakter yapısını tanımayan veya O'nu başka türlü tanımak isteyen birtakım karanlık emelli kişiler, Atatürk'ün Safiye Ayla'nın yüzünü görmemek için ona perde arkasından veya paravana arkasında şarkı okutturduğunu iddia etmişlerdir. Tam bir beyefendi olan ve Türk milletine örnek olabilecek davranışları olan Atatürk'ün kadınlara karşı olan nâzik ve müşfik yaklaşımı herkesçe bilindiği için, böyle yalanlar uydurulması Safiye Ayla düşmanlarının eseri olsa gerektir.

NÂZIM HİKMET'İN MAHKÛMİYETİ KARŞISINDA ATATÜRK VE İNÖNÜ'NÜN TAVIRLARI:

Nâzım Hikmet'i ve ordu içindeki sol eğilimli personeli diri diri gömmek için tezgâhlanan 1938 Harbokulu ve Donanma davaları o zaman basından ve kamuoyundan gizlenmiştir. Nâzım Hikmet'in avukatlarından rahmetli İsmail Hakkı Balamir'le 1973 yılı Eylül ayında Ankara'daki bürosunda yaptığımız uzun ve ayrıntılı görüşmede, Av. Balamir, 1938 davaları

hakkında basında tek kelime çıkmadığını, Nâzım Hikmet ve onun yanına katılıp mahkûm edilen kişilerin sanki buharlaştığını, yer yarırlıp içine girip kaybolduklarının sanılabileceğini anlatmıştır. Yani, 1938 yılı Mart-Ağustos ayları içinde cereyan eden bu sözde davalar sırasında, Nâzım Hikmet diye biri Türkiye'de hiç bulunmamış, böyle biri hiç doğup yaşamamış gibi bir toplumsal atmosferin Türkiye'ye siyasal ufuklarına ege-men olduğu saptanmıştır.

1938 davaları sırasında, Atatürk, kendisini ölme götürecektir menhus hastalığın pençesinde kıvrınmaktadır. **"Ben tanırım, mert oğlandır o"** diye övgüyle bahsettiği Nâzım Hikmet'in başına örülen çoraptan haberi dahi olduğu şüphelidir. Atatürk'ün çevresini duvar gibi saran Çankaya Yârânı, Nâzım Hikmet ve arkadaşlarının başına gelen trajik olayı, Atatürk'e mutlaka anlatmışlardır. Bu konuda bir ipucu, emare, delil yoktur.

Atatürk'ün öleceğini hesap ederek, onun yerini kapmaya çalışan Şükrü Kaya-Tevfik Rüştü Aras ekibi, Mareşal Fevzi Çakmak ile birlikte Nâzım Hikmet ve arkadaşlarının trajik felâketini hazırlayanlar arasındadır. Bu çevre, İnönü'yü dahi istememektedir. Nâzım Hikmet'in Atatürk'e yazdığı dilekçe, Atatürk'ün eline erişmemiştir.

Atatürk, Harbokulu ve Donanma davalarından haberdar olsaydı, olaya müdahale eder miydi? Edebileceğine dair ipuçları vardır.

İnönü'ye gelince, 1937 yılı Eylül ayında Başbakanlık

BAHRİ HAZER

Ufuklardan ufuklara
ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu;
Hazer rüzgârların dilini konuşuyor balam,
konuşup coşuyordu!
Kim demiş "çört vazmi!"

Hazer ölü bir göle benzer
Uçsuz bucaksız başı boş tuzlu bir sudur Hazer
Hazerde dost gezer, e.....y!
düşman gezer!

Dalga bir dağdır
kayık bir geyik!
Dalga bir kuyu
kayık bir kova!
Çıkıyor kayık
iniyor kayık,
devrilen
bir atın
sırtından inip,
şahlanan
bir ata
biniyor kayık!

*Ve Türkmen kayıkçı
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş.
Başında kocaman kara bir papak;
bu papak değil:
tüylü bir koyunu karnından yarıp
geçirmiş başına!
Koyunun tüyleri düşmüş kaşına!*

Çıkıyor kayık
iniyor kayık

*Ve kayıkçı
"Türkmenistanlı bir Buda heykeli" gibi
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş
fakat, sanma ki Hazerin karşısında elpençe divan
durmuş!
O bir Buda heykelinin
taştan süikünü gibi kendinden emin
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş.*

Bakmıyor
kayığa
sarılan
sulara!

Bakmıyor
çatlayıp
yarılan
sulara!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık,
devrilen
bir atın
sırtından inip
şahlanan
bir ata
biniyor kayık!

- Yaman esiyor be karayel yaman!
Sakin özünü Hazerin hilesinden aman!
Aman oyun oynamasın sana rüzgâr!

- Aldırma anam ne çıkar?
Ne çıkar
kudurtsun
karayel
suları,
Hazerde doğanın
Hazerdir mezarı!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık
çıkıyor ka...
iniyor ka...
Çık...
in...
çık...

1928

Nâzım HİKMET

görevini bırakmaya zorlanan İsmet İnönü, 1938 yılı 11 Kasım gününe kadar sadece CHP Ankara Mebusu'dur. Bunun dışında hiçbir sıfatı yoktur. İnönü, takip altındadır. Her yerde izlenmektedir. 19 Mayıs stadında bir maça gidişi, ahalinin kendisine tezahürat yapması bile, Atatürk'e jurnal edilmiştir. Atatürk ile İnönü adeta kapıştırılmak istenmiştir. Dolayısıyla, İnönü'nün o meş'um davaların açılmasını önleyecek veya davaların seyrini değiştirecek bir imkânı veya kudreti o tarihte (1938 Mart-Ağustos döneminde) yoktu.

İnönü, ancak Nâzım Hikmet için bir özel af (daha doğrusu cezanın bütün neticeleriyle kaldırılması) imkânını kullanabilirdi: 11 Kasım 1938 tarihinde İnönü, Cumhurbaşkanı seçilmiş ve Çankaya Yârânını darmadağın ederek, Köşk'ten uzaklaştırmıştır. Nâzım Hikmet'in Harbokulu Davası ile ilgili mahkûmiyet kararı, Askeri Yargıtay tarafından 28 Mayıs 1938 tarihinde onanarak kesinleşmişti. Donanma Davasındaki mahkûmiyet kararı ise 1939 yılı Mart ayında onanmıştı. 1924 Anayasasının 42. maddesine göre "Reisicumhur, Hükümetin inhası üzerine daimi malûliyet veya şeyhuhat (yaşlılık, kocama) gibi şahsi sebeplerden dolayı muayyen efradın cezalarını ıskat veya tahfif edebilir..." Yani, İnönü, Nâzım Hikmet'in daimi malûliyeti veya kocaması, bunaması gibi sebeplerle cezasının tamamını kaldırabilir veya bir kısmını düşürebilirdi. Nâzım Hikmet, kendisinin malûl veya bunak olduğunu iddia ederek af dilenecek bir kişi değildi. Ölene kadar inancından en ufak bir

taviz vermemiştir. Nâzım Hikmet, "angina pectoris" denen bir kalp illetinden dolayı çok çekmiş ve ölümü o nedenle olmuştur, ama, o "kalbinden rahatsızım" bahanesiyle af dilenecek bir yapıda da değildir.

İnönü, 11 Kasım 1938-22 Mayıs 1950 tarihleri arasında Cumhurbaşkanlığı yapmış ve onun döneminde TBMM'den bir genel af kanunu çıkmamıştır. 1950 genel seçimlerinden önce CHP, oy toplamak için bir "genel af" vaadinde bulunmuştur, ama, af kanununu çıkarmadan TBMM seçim için tatile sokulmuş ve Nâzım Hikmet'in hapisten çıkmasını sağlayan 5677 sayılı Af Kanunu, 15/7/1950 tarihinde DP iktidarı tarafından yürürlüğe konulmuştur.

"İsmet Paşa, Nâzım Hikmet'in haksız yere hapislerde çürümesine hep üzölmüş-tür" ibaresi doğru değildir. Bunu, Nâzım Hikmet'in trajikomik şekilde cezalandırılmasına seyirci kalan Falih Rifkı Atay, vicdan azabı ile uydurmaktadır. Falih Rifkı, 1923-50 dönemi sürekli Bolu meb'usudur. Çankaya Yârânı arasında önde gelir. İsteseydi, Nâzım Hikmet için tezgahlanan oyunu Atatürk'e iletbilirdi.

İsmet Paşa, neden Nâzım Hikmet için üzölmüş olsun? İsmet Paşa'nın Nâzım Hikmet'in şiirini veya ideolojisini sevdiğine dair bir delil yoktur. İsmet Paşa, 1924 Anayasasının 42. maddesini zorlayarak pekala Nâzım Hikmet'in cezasını kısmen veya tamamen kaldırabilecek güce sahipti. Mareşal Çakmak'ın kendisini bu konuda engellediği iddiaları lâfı güzâftan ibarettir. Mareşal'i bir günde emek-

liye sevkedip ordunun başından uzaklaştıran İnönü, isteydi Nâzım Hikmet için bir doktor raporu aldırtır, malûliyeti sebebiyle onun cezasını kaldırtabilirdi. Nitekim, Nâzım Hikmet'in Harbokulu ve Donanma davalarından dolayı hükümlülüğü kesinleştikten sonra (Ali Fuat Cebesoy'un etkisiyle) Adli Tıp Kurumunun bir raporu üzerine altı ay için tahliye edilmişti. Altı ay dolmadan tekrar hapse atıldığı bilinmektedir (Atilla Coşkun: Nâzım'ın Davaları, İstanbul 1989, s. 167).

Falih Rıfki Atay'ın şu dediklerine katılmıyoruz:

"Anasının yakınlarından Ali Fuat Cebesoy da affı için çalıştı durdu. İnönü, Cebesoy'un ve bizim dediklerimizi iyi karşılamıştır. Affedilecek ve Ankara'ya gelip adı 'Ulus' olarak değişen Hâkimiyet-i Milliye kadrosu içinde çalışacaktı. Fakat Fevzi Çakmak engelini aşmak gücü..."

Yani, Falih Rıfki'ya göre, Nâzım Hikmet'in affını İnönü istiyormuş da, İnönü'nün gücü yetmemiş, Mareşal'le baş edememiş. Doğru değil. Nâzım Hikmet, Vedat Nedim Tör ve Şevket Süreyya Aydemir gibi günah çıkartıp **"Ben komünistlikten vazgeçtim, artık Kemalist oldum, Kemalizm için çalışacağım"** demediği ve bunu diyecek yapıda olmadığı için **"aff-ı şâbaneye mazhar"** olmadı, olamadı. Atatürk, komünistlikten dönenlere ikbal kapılarını açarken, Mareşal, yine ordunun başında idi, bunlara niye itiraz etmemiştir? Vedat Nedim, Şevket Süreyya gibi eski TKP dönemleri devletin tepesine oturtulurken, Mareşal bunlara itiraz etmemişti. Nâzım Hikmet için itiraz etse dahi, Mareşal'in inadını **"Milli Şef"** pekala kırabilirdi. İnönü, Nâzım Hikmet'i gerçekten hapisten çıkarmak isteseydi, buna engel olabilecek kim vardı? Milli Şef, İstiklal Savaşının Batı Cephesinin muzaffer kumandanı, Lausanne'de emperya-

listleri (düvel-i muazzama'yı) dize getiren muzaffer Hariciye Vekili, Atatürk'ün 14 yıla yakın Başbakanlığını yapmış İnönü'nün iradesini kırarak bir kuvvet tasavvur edilemez. İstiklal Savaşının en kritik günlerinde Çerkez Ethem'in hesabını görmüş, Takrir-i Sükûn kanunu ile memlekette tam bir sessizlik sağlamış İnönü isteseydi Nâzım Hikmet'i hapisten çıkarırdı. Ancak Nâzım Hikmet'in teklif edilen şartları reddettiği anlaşılmaktadır.

İnönü'nün bir endişesi de, ordu içinde solculuğun, sosyalistliğin, komünistliğin yayılmasıydı. Nitekim, Devlet başkanı olur olmaz, **"Son senelerde devletimizin hukuki, siyasi, iktisadi nizamlarını ve Teşkilatı Esasiye Kanuni ile muayyen olan ana vasıflarını bozmak maksadıyla bilhassa yabancı rejimler lehine olarak ordu idaresinde sistematik şekilde hariçten propagandalar yapılmakta olduğu ve ordu mensupları arasında henüz kemale gelmemiş birkaç askeri talebe ile tahsil ve tecrübeleri noksan er ve erbaşların bu fikirlerle temayül ettirilmiş bulunduğu müşahede edilmiştir..."** gerekçesiyle ünlü 141-142. maddelerin paralelinde Askeri Ceza Kanununa (Askeri Ceza Kanununun 148. maddesi genişletilerek) yeni hükümler koydurmuştur. Meşhur 141-142. maddeler de 3038 sayılı kanunla 1936 yılında Türk Ceza Kanunu'na İnönü'nün Başbakan olduğu dönemde ithal edilmiştir.

Nâzım Hikmet'in üyesi olmakla övündüğü TKP ile arası 1930'larda bozuktu. Ama, "partim bana sahip çıkmadı" bahanesiyle partisine ihanet etmemiştir. Affedilmemesinin sebebi de esas olarak budur.

ATATÜRK DEVRİMLERİ VE NÂZIM HİKMET

Nâzım Hikmet, 1938 yılı Eylül ayı içinde Atatürk'e bir dilekçe gönder-

mek ister. Dilekçe, Atatürk'e erişmemiştir. Bu dilekçe Atatürk'e ve onun devrimlerine olan inancını dile getirmiştir. Harpokulu Davasında savunma aşamasında **"Ben Cumhuriyetin, Mustafa Kemal'in Türkiye'ye getirdiklerinin ne büyük hizmetler olduğunun idraki içindeyim. Komünist olmam, Mustafa Kemal Paşa'ya saygı duymama, Anayasadaki altı umdeye (altı oka) sahip çıkmama mani değildir ve neşriyatım bunun delilidir..."** demiştir. Kendisine gelen Harbokulu öğrencisi Ömer Deniz'e nasihat olarak **"Cumhuriyetimizin esas kanunumuza giren altı umdesinden ve bunların faide ve ehemmiyetinden ve bu prensiplere sadakat lüzumundan"** söz etmiştir. Bunlar, cezadan kurtulmak için uydurulmuş şeyler değildir.

Türkiye'de solcu, devrimci, ihtilalci geçinen çevrelerde Atatürk'e ve onun devrimlerine bir yobaz mürteci ağzıyla saldırıp duran fakat yakayı ele verdikleri zaman da **"Aman, ne olur benim ne kadar Atatürkçü olduğumu söyleyin"** diye kendisine yalancı tanıklar bulmaya çalışan birtakım karışık tipler vardır. 12 Mart öncesinde ve 12 Mart döneminde böyleleri pek çoktu. Nâzım Hikmet, bu karakersiz ve komplocu kişilerle asla bir tutulamaz. Atatürk'ün ve onun devrimlerinin en son çözümlemede, Türkiye'de demokratik bir ortam yaratacağını idrak eden Nâzım Hikmet'in, Atatürk'ün kişiliğine ve devrimlerine karşı bir itirazı veya muhalefeti tesbit edilememiştir. 1937 yılında TKP'nin likide edilerek Kemalist parti saflarında erimek yolunda karar alındığı bilinmektedir. Nâzım Hikmet, bu likidite kararına karşı çıkmış olabilir, fakat Atatürk devrimlerinin ve altı okun eninde sonunda Türkiye'deki dinci ve faşist mürteci güruhunun gücünü etkisiz kılaacağına inanmıştır. Bazıları, Nâzım Hikmet'in Kuvvayı Milliye Destanı'nı Atatürkçülere ya-

ranıp aff-ı şahaneye mazhar olmak için yazdığını ileri sürmüşlerdir. İlgisi yok. Atatürk, Destan'ın içinde, "sarışın bir kurda benziyordu" mısrası ile belirir, birkaç satırla Destan'ın içinde görünür. Nâzım Hikmet, istese Atatürk ve İnönü için kaside yazamaz mıydı? En güzelini yazardı. Atatürk'ün ölümü üzerine yazılan ve timsah göz yaşlarını andıran merisyelerin ve ağıtların hepsinden güzelini yazabilirdi. Nâzım Hikmet, saray şairi veya "caize" ile geçinen bir sözde şair değildir.

Nâzım Hikmet, Harbokuşunda ve Donanma'da Kemalist Cumhuriyet rejimini ordu içinde bir komplo hazırlayarak devirmek suçlaması ile mahkûm edilmiştir. Bu mahkûmiyet kararı ve davalar, "hukuk ve adalet" kavramı ile ilgisi olmayan şeylerdir: Dışarda hazırlanmış birtakım "diri diri gömme fermaları"nın mahkeme süsü verilen kurullarca onaylanmasından ibarettir. Buna rağmen, Nâzım Hikmet, bu asılsız tertiplere rağmen, Atatürk'ün ve onun devrimlerinin aleyhinde bulunmamıştır. Nâzım Hikmet, tam anlamıyla bir "insan-ı kâmil"dır. Atatürk aleyhine atıp tutan ve kuyruğu sıkıştığı zaman polise veya sıkıyönetim makamlarına "Ben Atatürkçüyüm" yalanını söyleyen sahte-karlar, Nâzım Hikmet'e dil uzatmışlardır. Nâzım, komünist olduğunu hiçbir zaman saklamamıştır. Türkiye'nin sayılı gericilerinden Tefik İleri, 1950 yılında Af Kanunu görüşülürken, Nâzım Hikmet'ten "kahraman bir komünist" olarak söz etmek zorunda kalmıştır. Nâzım Hikmet, 1938-39 yıllarında

hapisten afla çıksa, belki Ulus gazetesi kadrosuna veya Kemalist kadroya katılmazdı, fakat ölene kadar Atatürk'ün ve onun yaptıklarının büyüklüğünü her zaman takdir etmiştir.

Bozok

Erdoğan Bozok

NÂZIM HİKMET'İN MEZARI VE VATANDAŞLIĞI ÜZERİNE

Şimdilerde, Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye taşınması ve O'nu Türk vatandaşlığından çıkaran Menderes hükümeti kararının iptal edilmesi yolunda bazı istekler dile getirilip yazılmaktadır.

Türkiye'de ilericilerin, solcuların, sosyalistlerin zaafı, yanlışları yüzünden Devletin tepe noktaları faşist zihniyetli kişilerce işgal altında tutulmaktadır. Atatürkçüler ve Türk solcuları, öz-eleştirilerini ya-

pıp, kendilerine gelmezlerse, ayamazlarsa, iktidarın (hükümetin değil) eşğine bile gelemeyeceklerdir. O zaman da, Nâzım Hikmet'in mezarının taşınması veya tekrar Türk vatandaşlığına alınması talepleri boş laftan ibaret kalacaktır. Önce "iktidar" olun! Ondan sonra bu dediklerinizi yaparsınız!

Geçenlerde de sayın Mehmet Fuat, "Nâzım Hikmet Günleri"nde, Nâzım Hikmet'in yanlışsız ve doğru bir biyografisinin yazılmasını bir bildiri ile dile getirdi. Türkiye yurtseverleri için böyle bir çalışmayı gerçekleştirmek, vicdan borcudur.

KAYNAKLAR

Kerim Korcan: Harbiye Kazanı, Ateşten Köprü
Şeket Süreyya Aydemir: Suyu Arayan Adam
Asım Bezirci: Nâzım Hikmet: Yaşamı-Eseri-Sanatı
Atilla Coşkun: Nâzım'ın Davaları
Kemal Sülker: Nâzım Hikmet Dosyası
Mehmet Ali Sebük: Nâzım Hikmet'in Özgürlük Savaşı
Kemal Sülker: Nâzım Hikmet'in

Gerçek Yaşamı (5 cilt)

Vâlâ Nureddin: Bu Dünyadan Nâzım Geçti

Emin Karaca: Sintinenin Dibinde (1938 Donanma Davası) (Cumhuriyet, 16-22 Eylül 1993)

Anlatımlarından yararlandıklarımız:
Kemal Sülker, İsmail Hakkı Balamir
Mehmet Ali Sebük

Gazeteler:

Cumhuriyet, 12 Ekim 1992- Mehmet Kemal'in bir yazısı

Cumhuriyet, 20 Ocak 1994- Mustafa Ekmekçi'nin bir yazısı

Cumhuriyet, 10 Ocak 1994- Mehmet Kemal'in bir yazısı

Cumhuriyet, 24 Ocak 1994- Mehmet Kemal'in yazısı: Anıları Anımsama'

1950'DEN 1984'E YEDİTEPE

Erdal Doğan

Edebiyat yazılarının yanı sıra resim, müzik, tiyatro ve sinema eleştirilerine de sayfalarında yer veren Yeditepe, Hüsamettin Bozok tarafından 1 Nisan 1950'de on beş günlük sanat ve edebiyat dergisi olarak yayımlanmaya başlar.

"1950'lere doğru pek dergi kalmamıştı ortada. Bir Varlık vardı, ama ona ısınamayan arkadaşlar beni zorlayıp duruyorlardı. O yıllarda Küllük'te, Beyoğlu meyhanelerinde toplanırdık. 40 kuşağı şairlerinin kimi öğrenci, kimi bir meslek edinmişti. Bana ise; "sen bu işi biliyorsun, boyununun borcu dergi çıkartmak" diyerek ikna etmeye çalışıyorlardı. Sonunda ikna ettiler de. Agop'la (Arad) her akşam Çiçek Pasajı'ndayız. Onu kandır, bunu kandır derken 30-35 liraya ilk sayıyı çıkardık." Hüsamettin Bozok böyle anlatıyor Yeditepe'nin ilk çıkışını.

Küçük boy gazete biçiminde yayımlanan Yeditepe, 1 Haziran

1951'de gazete boyutunda sekiz sayfa, 1 Nisan 1959'da dergi boyutlarında on altı sayfa olarak çıkar. Kişisel geliriyle hem kendi geçimini, hem de dergiyi yaşatmaya çalışan Bozok, Yeditepe'yi 172. sayısında aylık dergiye dönüştürür.

Bir süre Samim Kocagöz'ün de ortak olduğu Yeditepe, Metin Eloğlu'nun "Düdüklü Tencere" adlı kitabının dağıtımıyla yayıncılığa da başlar. Otuz dört yıl içerisinde özenle hazırlanmış 255 kitabı okurlarına sunar.

1955'lere gelindiğinde, Hüsamettin Bozok, Yeditepe Şiir Armağanı'nı kurar. Yılın en başarılı şiir kitabına verilmek üzere kurulan Yeditepe

Şiir Armağanı on üç yıl sürer. İlk seçiciler kurulunda ise; Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Memet Fuat, Vedat Günyol, Samim Kocagöz ve Hüsamettin Bozok yer alır. İlk ödülü ise, "Karga ile Tilki" adlı kitabıyla Oktay Rifat alır. Yeditepe Şiir Armağanı, 1960 ve 1961 yılları dışında, 1967'ye kadar verilir. Armağan on yıllık bir aradan sonra, derginin son döneminde yeniden canlandırılır; 1976-1984 yılları arasında dokuz kez daha sahiplerini bulur.

Bu dönemin yazarları arasında Fazıl Hüsnü Dağlarca, Samim Kocagöz, Salah Bırsel, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Attila İlhan, İlhan Berk, Sait Faik Abasıyanık, Behçet Necatigil, Oktay Akbal, Metin Eloğlu, Memet Fuat, Orhan Kemal, Muzaffer Buyrukçu, Hasan Hüseyin, Melih Cevdet Anday, Necati Cumalı, Gülten Akin, Adnan Özyalçın, Vedat Günyol, Edip Cansever, Asım Bezirci, Arif Damar, Can Yücel ve daha birçok ozanın, yazarın ürünlerinin yayımlandığı Yeditepe Dergisi'nde imzası bulunmayan çok

HÜSAMETTİN BOZOK'UN BİR YAZISI

MEKTUPLAR

Samim Kocagöz dostum, "Sorumluluk" adlı yazısında, ilginç bir noktaya değindi. Yazarların, sanatçıların, çoğunlukla ölümlerinden sonra gün ışığına çıkartılan mektuplarından yakınıyor. Kendisi bu gibi davranışları yersiz ve haksız görmekle kalmıyor, "Ölümden sonra dostlara sağlığında yazdığım özel mektuplarım geçersizdir" diyor.

Okul çağlarımızda klasik öğrenim çerçevesi içinde bize, mektupların da bir yazın türü olduğunu öğretmişlerdi. Geçmişin kimi yazarları, salt yayınlanmasını diye mektuplar kaleme almışlardır. Karşılıklı mektuplardan oluşan roman ve öyküler de vardır. Samim Kocagöz'ün karşı çıktığı bunlar değil.

Çeşitli gereksinmelerle kişiler arasında haberleşmeyi, düşünce alışverişini sağlayan mektuplardan söz ediyor. Bir bakıma haklıdır. Ancak, genellikle uygulanan bir ilke hep geçerli olmuştur. Bugün hiç kimse, başkasının mektubunu, sahibinden özel izin almadan yayımlamaya kalkmıyor. Bu, en basit bir uygarlık, görgü kuralıdır. İnsanlar arasında konuşulan sözler de öyle değil mi? Çok yıllar önce Nurullah Ataç'la Mehmet Akif üstüne bir tartışmaya gir-

az yazar vardır.

Toplumcu sanatın gelişmesinde ve ileri atılımların oluşmasında öncü bir dergi rolünü üstlenen Yeditepe, birçok sanatsal tartışmanın yapıldığı "serbest kürsü" haline gelir. Dergi, bu tartışmalarda tarafsızlığını korurken, edebiyatın toplumdan yana görüşünden de en ufak ödün vermez.

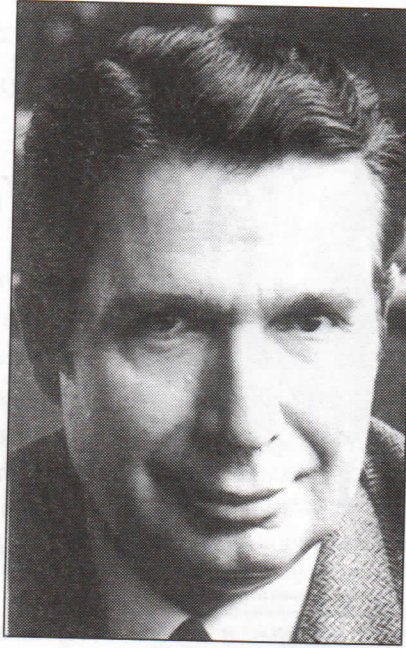
Mehmet Seyda, Edebiyat Dostları kitabında, Yeditepe ve Hüsamettin Bozok için "Yeditepe, yayımlanmalı beri, bu uzun süre içinde Türkiye'de

miştim. Yazımda, onun bana yolda söylediklerine dayanan bir eleştiri vardı. Kendisi "Haber" gazetesinde günlük fıkralar yazıyordu. Bu konuda bana, unutamayacağım, güzel bir ders vermişti... Muzaffer Buyrukçu'yu da, dergilerde uzun süredir yayımladığı güncelerinde hep haksız bulmuşumdur. Her söylediğimizin, karşımızdaki tarafından herhangi bir nedenle açıklanacağı kuşkusu içimize yerleşti mi artık onunla konuşacağımız bir sözüümüz kalmaz...

Ancak, Samim Kocagöz'den bir yerde ayrılıyorum. Ülke çapında üne kavuşan bir yazar, bir sanatçı, ölümünden sonra kamunun malı olur; ailesinin, yakınlarının sevgilisi olmaktan çıkar. Bütün günahları ve sevaplarıyla, tarihindir o. Samim Kocagöz, Nâzım Hikmet'in Kemal Tahir'e yazdığı mektuplardan yola çıkıyor. Evet, onun Piraye Hanım'a, Orhan Kemal'e yazdıkları da yayımlandı. Çünkü bunlar kişinin olmaktan çıkmış ulusun malı olmuştur.

Peki, bu mektuplar, böyle yayımlandıklarına göre, nasıl olup da yıllarca özenle saklanmış? Burada yazarın kişiliği ortaya çıkıyor. Sıradan bir yurttaşın öteye beriye gönderdiği mektupları kimse saklamaz, işi bitince yırtıp atar çoğunlukla. Ama Nâzım Hikmet, Kemal Tahir, Halikarnas Balıkcısı ve de Samim Kocagöz söz konusu olursa iş değişir.

Burada sanat adamlarına bir görev düşüyor. Bir kişinin ünü, yaşadığı sokağın, mahallenin, kentin coğrafyasını aştı mı, artık o kamunun malı olmuş demektir.

Gün gelir, küçücük bir kâğıt parçası, ne bileyim bir kalem, bir gözlük, bir tesbih, bir çakmak... üzerine titrenen aziz bir anı olmakla kalmaz, yazarın yapıtına ışık tutan bir belge olur. Bu gibi şeylerin yeri, uygar toplumlarda, yakınlarının dolapları, çekmece gözleri değil, müzelerdir; müzelerin arşivleri ve vitrinleridir. Samim Kocagöz dostumun hiç kuşkusu olmasın, bu kural onun için de geçerlidir.

Bazı kimselerin ortak kanısı şu: Yazar istediğini yazar, okuyucu salt yapıtlarına bakarak onu değerlendirir. Bunun dışında başka şeylere gerek yoktur. Yazarın özel yaşamı kimseyi ilgilendirmez... Bu-

nun böyle olmadığı tarihte çok örneklerle ispatlanmıştır.

Yapıtların yorumlanmasında yaratıcının kişiliği, özel yaşamı, çevresiyle ilişkileri vb. de çoğunlukla önemli oluyor. Mektuplar da öyle. Kafka, Milena'ya mektuplarını, bir kitap hazırlamak için yazmadı. Ama bunların, onun sanatçı kişiliğinin belirlenmesine ışık tutmadığını kim yadsıyabilir?

Ne yazık ki birçok anılar da yazılmadan belleklerde kalıyor, sahipleriyle birlikte yok olup gidiyor. Şimdi Sait Faik aklıma geldi. Sait Faik'i, yakın dostlarının yardımını olmadan anlamaya olanak var mıdır? Bir zamanlar, değerli yazarımızın en içten dostu ve hekimi Dr. Fikret Ürgüp, anılarını yazmayı birkaç kez denemişti. Örneğin bir Özdemir Asaf'ın bir Oktay Akbal'm, bir Naim Tiralı'nın, bir Agop Arad'ın ve burada şimdi adlarını anımsayamadığım başka dostlar yazacakları, söyleyecekleri şeyler, onun yapıtına bir aydınlık, yeni bir görüş açısı getirebilir.

Yazılmayan anılar da, yayımlanmayan mektuplar gibi bir gün silinip gider. Böylesine yardımlar olmadıkça, Sait Faik'in kendisini değil, kafamızda kurduğumuz bir Sait Faik düşünüyü sevmeye dururuz. Keşke, eşine dostuna yazdığı mektuplar elimizde olsa da, onun büyük insan sevgisi taşıyan iç dünyasına bir köşeden sokulup girebilseydik.

Yeditepe
7 Ocak 1981

sanat birçok zikzak çizdi, birçok akım birbirini izleyip etkiledi. Hüsamet'in Bozok ister istemez bunlarla haşırneşir olmuş, ancak genel planda sanatın, özel planda edebiyatın toplumdan yana ve gerçekçi ölçülerle yaratılması hususundaki görüşünden kıl payı sapsamıştır." diyor.

İkinci yeniyi savunanlara en geniş olanağı tanıyan Yeditepe, bu akımı "toplumcu sanattan uzak" olmakla eleştiren yazılara da en geniş olanağı

sağlamış ve derginin sayfaları bir dönemin tartışma sürecine tanıklık etmiştir.

Günümüzün bilinen birçok yazar ve şairleri, ilk ürünlerini Yeditepe'de yayımlamış ve okurla ilk kez bu derginin sayfaları aracılığıyla tanışmıştır.

Ceyhan Atuf Kansu, Yeditepe'nin 20. yılı için yazdığı yazıda "Bir dergi, yemişli ağaç gibidir. Kökleri anaç kültürün toprağına iner ve dalları arasında yemişleriyle kuşları besler.

Yeditepe böyle bir İstanbul ağacıdır. Çoğumuzu beslemiştir" demiştir.

Ne varki, cebinden para ekleyerek Yeditepe Dergisi'ni çıkararak Hüsamet'in Bozok, 453-454. sayısında derginin yayın serüvenini bitirmek zorunda kalmıştır. Toplumculuktan yana oluşuyla, sanatta en ileri atılımları destekleyişiyle öncü kişiliği taşıyan ve ancak otuz dört yıl yaşayabilen Yeditepe için, "yaşamalıydı" diyor Hüsamet'in Bozok. ■

Dödsdom över Nesin

NÄR TIDNINGEN AYDINLIK publicerade avsnitt ur *Satansverserna*, framkallade det en skarp reaktion inte bara från Salman Rushdie, som anklagade tidskriftens ansvarige utgivare, Aziz Nesin, för tjuvtryck – en ännu skarpare kom från turkiska muslimska fundamentalister. Den 78-årige Aziz Nesin dömdes till döden.

Dödsdomen över Nesin kunde fritt utfärdas i Tyskland, där en del extrema sekter, i Turkiet förbjudna, verkar öppet.

Den 1 juli 1993 höll Nesin ett tal i Sivas, en stad i centrala Anatolien, i samband med det årliga firandet av Pir Sultan Abdal, en av de största turkiska poeterna, älskad inte minst av anhängarna till alavi-sekten – en heterodox islamisk sekt, som i Turkiet har flera miljoner anhängare. I vissa avseenden ligger den nära shia, men har även inslag av shamanism, kristendom och andra religioner.

Alavi-sekten är i minoritetsställning i Turkiet och spänningen mellan dem och vissa grupper inom den sunnitiska majoriteten har tidigare, framför allt under 1970-talet, lett till blodiga massaker på alaviter.

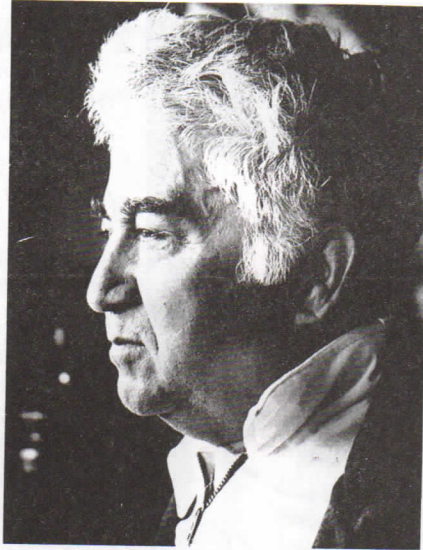

Foto: Lutfi Özkök

Aziz Nesin räknas som en av Turkiets mest betydande författare. Han föddes i Istanbul 1915 och slog in på en militärbana som han lämnade 1944. Hans satir som riktas mot hänsynslöshet och korruption är ofta skoningslös, något som för Aziz Nesins del medförde en rad fängelsevistelser. Hans inkomster går till stor del till att ge barn i samhällets botten ett hem och en utbildning.

Selâm

"Ölüme Mahkum YazarNesin"

İsveç'te yayımlanmakta olan "Halva Varldens Litteratur" adlı derginin 1994 yılı ocak sayısında, Aziz Nesin için "Ölüme Mahkum Yazar Nesin" başlıklı bir yazı yayımlandı.

Jitka Zamrazilova-Jakmyr'in kalemle aldığı bu yazıda "78 yaşındaki yazar Aziz Nesin'in, Salman Rüşdü'nün 'Şeytan Ayetleri' adlı kitabını 'Aydınlık' gazetesinde yayımlatmasından sonra kökten dinci çevrelerin tepkisini çektiği

ve ölümle tehdit edildiği" belirtilmektedir.

Yazının devamında da, 1 Temmuz 1993'de Sivas'daki Pir Sultan Abdal kutlamaları sırasında Madımak otelinde çıkarılan yangında Aziz Nesin'in de ölümden döndüğü açıklanmakta, Pir Sultan Abdal ve Sivas'da yakılanlar hakkında geniş bilgi verilmektedir.

Dergi, ayrıca Aziz Nesin'in bir öyküsünü de yayımlamıştır.

Öyküyü Gisela Tibblin İsveç'ceye çevirmiştir. ■

Üyelere Duyuru

Üyelerimizin yazınsal çalışmaları ile bilgileri ve haberleri yayımlamak üzere dergimize ulaştırmalarını bekliyoruz.

Ioanna Kuçuradi, Dünyada Yılın Kadını

Seçkin kültür insanlarının yaşam öyküleri üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Amerikan Biyografi Enstitüsü, 1993'te dünyada yılın kadını olarak Türkiye

Aziz Nesin'in Son Şiirlerinden Biri

YÜREK

Aman

Sakin

Kalma altında gelincik

Kabaralı postalların

İncitirsin kocaman ayaklarını

Seni ezenlerin

Sonra postal giyenlerin

Yüreciği sızlar

Aman

Sakin

Kalma altında papatya

Kabaralı postalların

Acıtırsın kocaman ayaklarını

Seni ezenlerin

Sonra postal giyenlerin

Yüreciği kanar

Tarlalar dolusu gelincikler

Kırlar dolusu papatyalar

Asker deyip de geçmeyin

Askerin de bir yüreciği var

Nesin Vakfı
24 Mart 1994

Felsefe Kurumu Başkanı Profesör İonna Kuçuradi'yi seçti. Dünya Felsefe Kurumları Konfederasyonu Genel Sekreteri olan Kuçuradi'nin uluslararası felsefe etkinliklerinde gösterdiği başarıları ve mesleğindeki örnek davranışlarının göz önünde tutularak bu seçimin yapıldığı bildirildi. ■

Sait Faik Anıldı

Geleneksel Sait Faik Abasıyanık'ı Anma Günü, 15 Mayıs 1994 günü Burgazada-Kalpazankaya'da yapıldı.

Ada Dostları Derneği adına Perihan Ergun'un düzenlediği etkinlik, saat 12.00'da Sait Faik Meydanı'nda başladı ve Kalpazankaya'da devam etti.

Etkinliğin açış konuşmasını Dernek Başkanı Prof. Asım Mutlu, günün anlamını belirten konuşmayı ise Perihan Ergun yaptı. Konur Ertop'un Sait Faik üstüne yaptığı konuşmasının ardından, yılın ödülünü alan Osman Şahin "Selam Ateşleri"ni ve Sait Faik tutkusunu anlattı.

Muzaffer Uyguner ve Ahmet Misioğlu'nun, Abasıyanık'la ilgili çalışmalarını açıkladıkları etkinlikte, Raşit Abasıyanık da Anılarda Sait Faik'i anlattı.

Hamburg ve Köln Üniversiteleri Ortak Etkinlikleri

"Sivas Çalışma Grubu"nun girişimleriyle Hamburg Üniversitesi, Yakın Doğu Kültür ve Tarih Dalı ile Köln Üniversitesi ASTA'sı ve İslam Bilim Dalı'nın ortaklaşa düzenledikleri "Sivas-Düşünceleri, Şairlerle Birlikte Yanmadı" adlı bir dizi konferans 6 ve 7 Temmuz 1994 günleri Almanya'nın

Köln kentinde 8, 9 ve 10 Temmuz 1994 günleri de Hamburg kentinde gerçekleştirilecek.

Bu seri konferansa halen Avrupa'da yaşayan bilim adamı Prof. Dr. Server Tanilli ile Türkiye'den çağrılı bulunan Araştırmacı-yazar Lütfü Kaleli, Araştırmacı-yazar Ruşen Çakır, Araştırmacı-yazar Reha Çamuroğlu, PEN Derneği başkanı yazar Şükran Kurdakul, Sivas Katliamında yitirdiğimiz şair Metin Altıok'un eşi Nebahat Altıok, Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Av. Şenal Sarıhan, gazeteci-yazar Mehtap Yücel, Almanya'dan Prof. Petra Kappert, Krisztina Kehl-Bodrogi ve Engin Ekiner katılacaklar.

Edinilen bilgilere göre konuşmacıların işleyecekleri konular şunlardır:

Prof. Dr. Server Tanilli: 1980'den sonra Türk devletini İslamlaştırma siyaseti/Türk-İslam Sentezi.

Ruşen Çakır: İslami akımların tutumu

Reha Çamuroğlu: Uyum ve muhalefet arasındaki Alevilik

Krisztina Kehl-Bodrogi: Aleviliğin ortaya çıkışı

Prof. Petra Kappert: Pir Sultan Abdal'ın yapıtları ve yaşamı

Engin Ekiner: Sivas Olayı'nın siyasi anlamı

Video film gösterimiyle Sivas gerçeği.

Lütfü Kaleli ve Nebahat Altıok: Sivas katliamına ait tamamlayıcı bilgiler ve sorumluların tutumu

Şenal Sarıhan: Sivas davasının sürüncemesi ve suçsuzların suçlanması.

Şükran Kurdakul, Lütfü Kaleli, Nebahat Altıok: Sivas'ın edebi anlamı. Konuyla ilgili ortak açıklama ve kültür gecesi etkinliği.

'Gece' Londra'da Tanıtıldı

Romancı **Bilge Karasu**'nun Pegasus ödülü alan ve İngilizce'ye çevrilen "Gece" (Night) adlı romanıyla ilgili

olarak Londra'da da çeşitli etkinlikler gerçekleştirildi.

1985 yılında yayınlanan romanın çevirisini, Amerika'da Louisiana Devlet Üniversitesi yayınladı.

1977'den beri verilen Pegasus Ödülü, Mobil Petrol Şirketi tarafından destekleniyor. "Gece"nin uluslararası edebiyat çevrelerine tanıtımı amacıyla, İngiliz dilinde yapılan yayıncılığın iki önemli merkezinde, New York ve Londra'da etkinlikler düzenlendi.

Bu çerçevede New York'da bir hafta süren etkinliklerin yanı sıra, New Orleans başta olmak üzere çeşitli kentlerde ve son olarak da Londra'nın en ünlü kitapçısı Hatchards'da bir tanıtım alanında önde gelen isimlere "Gece" ve yazarı tanıtıldı.

Amerika'da yaşayan yazar-çevirmen **Güneli Gün** tarafından İngilizce'ye çevrilen "Gece" gerçeküstü bir düş dünyasındaki baskı ve karabasanlarını yansıtıyor.

Eleştirmenler, yapıtta bu nedenle, **Kafka** ve **Orwell**'in yapıtlarında gözlenen izlere dikkat çekiyorlar. Romanın Fransızca'ya çevrilmesi ardından Liberation gazetesi, "Gece'nin Kafkavari atmosferi"nden söz etmiş, Le Monde ise, "Gölgelerle dolu bir izlenim" tanımlamasını yapmıştı.

Öykü ve Öykü Yazarları

İngiliz Kültür Heyeti'nin düzenlediği Türk ve İngiliz edebiyatçılarının birbirlerini yakından tanımaları, kendi edebiyatlarını tanıtmaları ve ortak veya farklı konum ve sorunlarını tartışmalarına olanak sağlayan *Karşılaş-tırmalı Edebiyat Seminerleri* dizisinin ikincisini Kasım 1994 de, İstanbul'da düzenlemeyi amaçlıyor.

Bu yıl "Öykü ve Öykü Yazarları"nın konu olarak ele alındığı seminer üç gün sürecek. Seminerde İngiliz ve Türk öykü yazarları, eserlerinden parçalar okuyacaklar, öykü yazını ile

ilgili fikirlerini ve öykü yazarı olarak karşı karşıya oldukları kolaylık veya zorlukları tartışacaklar. Kitap sergisinin de yapılacağı seminerde, sonradan seminerin içeriğini anlatan bir kitap da yayımlanacak.

Bu seminere katılmak isteyen öykücülerimiz, 15 Haziran 1994 tarihine kadar şu adresten form edinebilir:

Pınar Uşaklı
İngiliz Kültür Heyeti
9 Kırılma Sokak
Gaziosmanpaşa-ANKARA
TEL: 0312- 468 61 92

Orhan Kemal Roman Ödülü, Baysal'ın

Orhan Kemal Roman Ödülü, Faik Baysal'ın "Sarduvan" adlı romanına verildi.

1 Haziran'da düzenlenecek törenle sahibine verilecek olan Orhan Kemal Roman Ödülü'nün seçici kurulu Rauf Mutluay, Tarık Dursun K., Tahsin Yücel, Konur Ertop, Nurer Uğurlu ve Kemal Öğütçü'den oluşuyordu.

Üyemiz Sefa Fersal Tutuklandı

Savaş Karşıtları Derneği'nin asker kaçakları ve askere gitmek isteyenlerle birlikte, zorunlu askerliğin kaldırılmasına yönelik olarak, 17 Mayıs 1994 günü İstanbul Tabip Odası'nda düzenlediği basın toplantısında üyemiz Sefa Fersal tutuklandı.

Aynı gün Almanya'da da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup yurtdışında yaşayan ve askerlik yapmak istemeyenler bir basın toplantısı düzenlediler.

İstanbul Tabip Odası'ndaki basın toplantısında "Savaş karşıtları, militarizmin dayattığı kirli ve insanlık dışı savaşa taraf olmadan, insani bir cep-

heden cevap verdiği için devletin dayanmaya çalıştığı bütün gerekçeleri boşa çıkarmaktadır, çıkarmaya devam edecektir. Savaş Karşıtları Derneği'nin taraf olduğu tek şey barıştır" denildi.

Toplantının ardından üyemiz Sefa Fersal ile birlikte Alman Barış Örgütü üyeleri Dr. Gernat Lennert, Christian Axnick emekli yarbay Volker Thomas, İstanbul Savaş Karşıtları Derneği Başkanı Arif Hikmet İyidoğan ve İzmir Savaş Karşıtları Derneği yönetim kurulu üyesi Osman Murat Ülke Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nce tutuklandılar.

Albert Camus'nün Bitmemiş Romanı

"Ölüm tek gerçek olarak durmaktadır önümde. Ondan sonra iş işten geçmiştir. Sürüp gitmekte de özgür değilim, tutsağım, hem de ölümsüz devrim umudu bulunmayan, horgörüye başvuramayacak olan bir tutsağım. Devrim ve horgörü olmayınca da, kim tutsak kalabilir?.." (Albert Camus, Sisyphos Söyleni, "Uyumsuz Bir Uslama", Çeviren: Tahsin Yücel, Adam Yayınları, Ekim 1983)"

Albert Camus'nün bir araba kazasında öldüğünde çantasından çıkan "Le premier homme (ilk insan)" adlı romanı 34 yıl sonra okura ulaştı.

4 Ocak 1960 Pazartesi günü Paris'in dışında geçirdiği trafik kazasında ölen Camus, henüz bitirmemiş olduğu "İlk İnsan" adlı özyaşam öyküsel kitabını da yanında taşıyordu. Sağlığında birçok eleştiriye hedef olan Camus, ölümlerinde çantasında bizlere bıraktığı eseri yine birçok tartışmaya yol açtı.

Kimileri kitabı "bir klasik" olarak, kimileri de "beylik bir ergenlik öyküsü" olarak niteliyorlar. Camus'nün kızı Catherine Camus ise, kitabın babasıyla ilgili benzersiz bir belge niteliği taşıdığı görüşünde. Gallimarel tara-

findan yayımlanan 144 sayfalık roman, Camus'nün Cezayir'deki çocukluk ve ilk gençlik çağlarına ilişkin ilginç ipuçları içeriyor.

"Le premier homme" ABD'de Knopf tarafından gelecek yıl yayımlanacak. Türkiye'de de Can Yayınları kitabın telif hakkını almış bulunuyor.

İngiliz Yazar ve Şair Wain Öldü

İngiliz yazar ve şair John Wain'ın öldüğü bildirildi.

Wain'ın bir arkadaşı tarafından yapılan açıklamada, 69 yaşındaki sanatçının geçirdiği bir beyin kanaması sonucu Oxford'da öldüğü belirtildi.

John Wain'ın "Samuel Johnson", "Genç Domuzlar", "Nehirlerin Kesitiği Yerde" adlı yapıtları bulunuyor.

Doğu ve Batı Felsefesinde İnsan

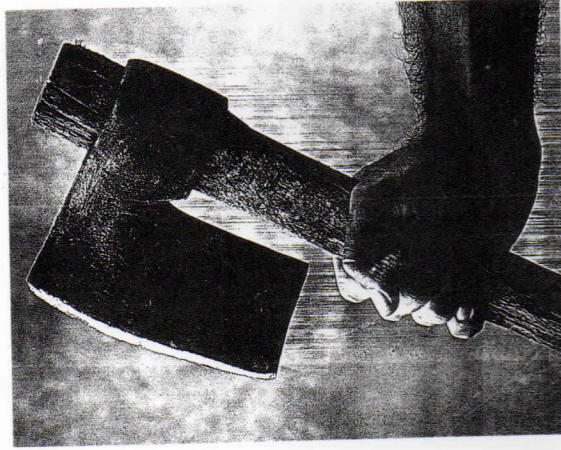
"Doğu ve Batı Felsefesine Göre İnsan" konulu felsefe seminerleri, Dr. Sıtkı Akyon tarafından Yeni Yüksek-tepe Derneği'nde verilecek.

Toplam 16 seminerde doğudan batıya, kuzeyden güneye, geçmişten geleceğe bir yolculuk yapılarak zamanın coğrafyasının ve maskelerin ardındaki dünya, gözler önüne seriliyor.

Seminer konuları arasında Aristo, Eflatun, Roma'da biligilik, Eski Hindistan, Buda Felsefesi, İnsan ve Devirleri, Plotinus bulunuyor.

Yeni Yüksek-tepe Kültür Derneği tarafından yapılan açıklamada şöyle deniyor: "Seminerlerle, felsefenin insandan uzak bir kavram olmadığını tam tersine insanın kendisiyle ilişkili olduğunu, felsefenin sadece teorilerden ibaret olmadığını, pratik olarak yaşama aktarılabilirliğini anlatmayı amaçlıyoruz." ■

ORMAN KANUNU

Hektarlarca orman alanı, konuya en hassas yaklaşması gereken kişilerce bile, rahatlıkla gözden çıkarılabiliyor. Ve bu kıyımlar sürerken, her seferinde, "Ağaçların çok azı kesilecek, yerlerine yeni fidanlar dikilecek" türünden açıklamalar yapılıyor. Tek bir ağacın en az 20 yılda yetiştiği unutulmuyor! Orman kanunu bizler sayesinde işliyor. Kıyımı durdurmanın tek yolu, hangi gerekçeyle olursa olsun, ormanlardan elimizi çekmek. Hiç değilse çocuklarımız için... **Biz Türkiye'nin doğal çevresini korumaya kararlıyız. Sizin de katılmanızı bekliyoruz.**

DERNEĞİMİZE ÜYE OLMAK İÇİN. AŞAĞIDAKİ KUPONU DOLDURUP P.K. 18 BEBEK 80810 İSTANBUL ADRESİNE GÖNDERİN.

Adım, soyadım :

Adresim :

T.C. yasalarına göre, 18 yaşından küçükler derneğe üye olamazlar.

049